

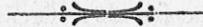
Дневникъ

(стенографски)

на

XIX^{то} обикновено Народно събрание

Първа извънредна сесия

60. засъдание, петъкъ, 24 септември 1920 г.

(Открито въ 4 ч. 20 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателътъ: (Звъни) Моля секретаря г. Величковъ да провѣри списъка на г. г. народните прѣставители.

Секретарь В. Величковъ (з): (Прочита списъка. Отъ за- сѣдането сѫ отсѫствували народните прѣставители: Иванъ Ангеловъ, Власи Власковски, Тома Вълчевъ, Иванъ Ганевъ, Гено Грамовъ, Петър Димовъ, Логинъ Дончевъ, Славю Дръновски, Христо Кабакчиевъ, Коста Каневъ, Костадинъ Караджовъ, Иванъ Ковачевъ, Костадинъ Ковачевъ, Никола Ковачевъ, Величко Кознички, д-ръ Калчо Коневъ, Пеѧръ Кораковъ, Коста Кратуновъ, Радославъ Крайчевъ, Тенчо Късевъ, Жико Лишковъ, д-ръ Никола Максимовъ, Александъръ Малиновъ, Кони Матовъ, д-ръ Кънчо Милановъ, Димитъръ Поповъ, Гани Радевъ, Никола Савчевъ, д-ръ Марко Сапаревъ, Георги Сокуровъ, Щелиянъ Сокуровъ, Атанасъ Стойчевъ, Митко Соколовъ, Апостолъ Урумовъ, Хюсюн Хасановъ, Коста Чипорановъ, Крумъ Чапрашкиовъ, Ахмедъ Зихни х. Юмеровъ и Ангелъ Яневъ.)

Прѣседателътъ: Отъ 216 народни прѣставители при- сѫствуватъ 136. Законниятъ съставъ е на лице.

Засѣдането е открива.

Съобщавамъ на народното прѣставителство, че бюрото на Камарата е разрѣшило отпускане за днесъ на народния прѣставител г. Радославъ Крайчевъ.

Народниятъ прѣставител г. Тодоръ Лукановъ съ телеграма отъ Плѣвънъ моли да му се разрѣши отпускане за днесъ. Г. Лукановъ се е ползвалъ съ 29-дневенъ отпускане. Ще питамъ народното прѣставителство. Които сѫ съгласни да се разрѣши отпускане за днесъ на народния прѣставител г. Тодоръ Лукановъ, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Мнозинство, Събранинето разрѣшава.

Народниятъ прѣставител г. Иванъ Ангеловъ съ телеграма отъ Стара-Загора моли да му се разрѣши 5-дневенъ отпускане, отъ 24 септемврий. Г. Ангеловъ се е ползвалъ съ 47-дневенъ отпускане, затова ще питамъ народното прѣ- вителство. Които сѫ съгласни да се разрѣши 5-дневенъ отпускане, считанъ отъ днесъ, на народния прѣставител г. Иванъ Ангеловъ, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Мнозинство, Събранинето разрѣшава.

Народниятъ прѣставител г. д-ръ Кънчо Милановъ моли да му се разрѣши 8-дневенъ отпускане, отъ 23. Г. д-ръ Кънчо Милановъ се е ползвалъ съ 28-дневенъ отпускане, затова ще питамъ народното прѣставителство. Които сѫ съгласни да се разрѣши 8-дневенъ отпускане на народния прѣставител г. д-ръ Кънчо Милановъ, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Мнозинство, Събранинето разрѣшава.

Народниятъ прѣставител г. Тенчо Късевъ моли да му се разрѣши 3-дневенъ отпускане. Бюрото му разрѣшава. Народниятъ прѣставител г. Ахмедъ Зихни моли да му се разрѣши 3-дневенъ отпускане. Бюрото му разрѣшава.

Народниятъ прѣставител г. Георги Сокуровъ моли да му се разрѣши още 3-дневенъ отпускане. Бюрото му разрѣшава.

Народниятъ прѣставител г. Славчо Дръновски моли да му се разрѣши 3-дневенъ отпускане отъ 18. Бюрото му разрѣшава.

Народниятъ прѣставител г. Арифъ Агущевъ съ зая- вление моли да му се извинятъ отсѫствията отъ 1 юни до 9 юли включително, за 39 дни, понеже прѣзъ това време билъ въ Тракия, която е окумирана отъ Гърция, и нѣмашъ възможностъ да доиде въ България. Понеже г. Арифъ Агущевъ се е ползвалъ съ 20-дневенъ отпускане, затова ще питамъ народното прѣставителство. Които сѫ съгласни да се извинятъ отсѫствията на народния прѣставител г. Арифъ Агущевъ за времето отъ 1 юни до 9 юли, всичко 39 дни, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Мнозинство, Събранинето ги извинява.

Народниятъ прѣставител г. Петъръ Кораковъ съ телеграма отъ Чирпанъ моли да му се разрѣши 4-дневенъ отпускане. Понеже г. Петъръ Кораковъ се е ползвалъ съ 28-дневенъ отпускане, затова ще питамъ. Народниятъ съ- бранине. Които сѫ съгласни да се разрѣши 4-дневенъ отпускане на г. Петъръ Кораковъ, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Мнозинство, Събранинето разрѣшава.

Народниятъ прѣставител г. Хюсюн Хасановъ моли да му се разрѣши 3-дневенъ отпускане. Бюрото му разрѣшава.

Пристънаме къмъ дневния редъ.

Т. Ценовъ (к): Искамъ думата.

Прѣседателътъ: Има думата г. Тодоръ Ценовъ.

Т. Цековъ (к): Г. председателю! Още на 3 септемврий съм подалъ едно питане до г. министра на вътрешните работи да отговори за звѣрствата, извършени въ кюстендилските участъци, за убития тамъ двама селяни. Вие, конто най-много държите на правилника, че тръбва да се изпълнива, и затуй именно спирате всички ораторъ, особено отъ нашата група, когато говори, на всяка една-две минути, то по силата на чл. 60, който е категоричен въ това отношение, че надлежните министър е длъжен да отговори, азъ моля и настоявам бюрото да застави г. министра да отговори на туй питане.

Друго едно питане бѣхъ подалъ още на 25 априлий до г. министра на финансите, но още не е отговорено и на това питане.

Ако така нашите питания стоятъ само подъ масата, то би значило ние никога да нѣмаме никакъвъ контролъ върху правителството. Ето защо ще моля бюрото да застави г. г. министър да отговаря на питанието на врѣме. Инакъ нѣма смисъл нашето право на питания.

Министъръ М. Турлаковъ: За какво бѣше, г. Цековъ, питането Ви къмъ министра на финансите?

Т. Цековъ (к): За митницата въ Варна, за вземанието американски долари.

Министъръ М. Турлаковъ: Още прѣзъ априлий?

Т. Цековъ (к): Да.

Председателътъ: Има думата г. Костурковъ.

С. Костурковъ (р): Азъ съмъ направилъ питане, г. г. народни представители, много отдавна — мѣсеси вече има — до г. министра на народното просвѣщение и досега и той не е отговорилъ. Моля г. председателя да обърне вниманието на г. министра на просвѣщението да отговори на туй мое питание, още повече затуй, защото то не иска проучване; то се касае до единъ личенъ актъ на г. министра на народното просвѣщение, слѣдователно нѣма нужда отъ събиране на свѣдѣнія; свѣдѣніята сѫ винаги въ главата на г. министра готови. И тръбаше досега десетъ пъти и сто пъти да отговори, а не да чака да бѫде подканванъ. Това е най-малко неудобно.

Председателътъ: Бюрото взема бѣлѣшка отъ казаното отъ г. г. народните представители и ще направи отъ своя страна нужното, за да се отговори на въпросните питания.

Минаваме къмъ дневния редъ.

Първата точка отъ дневния редъ е продължение разискванията по запитванията на социалдемократическата парламентарна група.

Има думата г. Сакъзовъ.

Обаждатъ се: Нѣма го.

Председателътъ: Има думата г. Коларовъ.

В. Коларовъ (к): (Отъ трибуналата) Г. г. народни представители! Предметът на ингерделацията е извѣнмѣрно важенъ. Може само да се съжалява, че г. г. министърътъ много забавиха своя отговоръ и съ такава поглѣма неухота се съгласиха да чуятъ и думата на Народното събрание по него.

Запитването е съ военното положение и съ цензура; запитването е, на второ място, за отношението на българското правителство къмъ войната, който се води отъ капиталистическа Европа срѣчу Русия — въпросътъ за неутралитета. И двета тия въпроса сѫ извѣнмѣрно важни.

Военното положение и цензура! Отдавна ние бѣхме забравили за военното положение и цензура. Капиталистическата буржоазия . . .

А. Сирановъ (з): Отъ типа на васъ.

В. Коларовъ (к): . . . въ нормално врѣме нѣма нужда отъ военно положение и цензура; за да упражнява своята диктатура надъ работническия маси, за ней сѫ достатъчни: първо, оная икономическа зависимостъ, въ която се намиратъ народните маси отъ нея; второ, за нея е достатъчна корупцията, съ която тя разполага въ широки размѣри, за да корумпира тия маси; на трето място, за нея е достатъчно влиянието на пресата, влиянието на всички други срѣдства за заблуда на широкия народни маси.

Всичко това, което е капиталистическа диктатура на нормалното врѣме, обикновено носи формата на една демокрация.

Нѣкой отъ земедѣлците: Вие не се ли числите къмъ демокрацията?

В. Коларовъ (к): Но, г. г. народни представители, когато настѫпятъ екстремни врѣмена, когато буржоазията тръбва да преѣдирие едно кръвопускане на народните маси или въ врѣмена, когато режимътъ на господствуващи класи дойде до кокала и болката надмине всички размѣри, тогава демокрацията остава на заденъ планъ, тогава военното положение и цензурата тръбва да обезпечатъ и овѣковѣчатъ господството на буржоазията. Въ 1914/1915 г. тайфата на Радославовъ, когато се рѣши да хвърли българския народъ въ войната, . . .

Н. Георгиевъ (з): И когато вие посрѣдъхате Парвусъ.

В. Коларовъ (к): . . . веднага помисли за военното положение и цензура.

Г. г. народни представители! И прѣзъ врѣме на цѣлата война, тогава, когато тръбаше да се държи народната маса, и на фронта и тукъ, въ подчинение, да се измуква нейното животъ, да се пролива нейната кръвъ, . . .

Нѣкой отъ земедѣлците: Както въ Русия правятъ.

В. Коларовъ (к): . . . и тогава тръбаше да има военно положение и цензура (Възражения отъ земедѣлците) — г. г. „народовластици“, вие не се много сумахарайте, не се много тревожете — и тогава, когато слѣдъ склучването на примирето буржоазията бѣше поставена предъ необходимостта да даде смѣтка на народните маси, да отговори на тѣхното всеобщо възмущение и негодуване, което можеше да се излѣе и въ бунтъ, и въ помитане, тогава тя сѫщо така имаше нужда отъ военно положение и цензура.

Г. г. народни представители! Отъ тогава насамъ минаха дѣвъ години — военното положение и цензурата продължаватъ да сѫществуватъ. Тѣ продължаваха да сѫществуватъ и прѣзъ врѣмето, когато па власть бѣха „социалисти“ — широкиятъ „социалисти“ — продължаватъ да сѫществуватъ и днесъ, когато тя е въ рѣцѣ на „народовластици“ . . .

Н. Георгиевъ (з): И днесъ, когато въ Русия комунистътъ управляватъ.

В. Коларовъ (к): . . . на хора, които претендиратъ да представляватъ волята на огромното мнозинство отъ народа. Е добре, никакво съмѣление нѣма, че днесъ господствующите класи не представляватъ никаква воля на народа, не се опиратъ на никакво мнозинство отъ народа; тѣ представляватъ само интересътъ на една клика. И затова, защото защитата на интересите на тази клика срѣща съпротивата на широката народна маса, тая клика има нужда отъ военно положение и цензура.

Отъ комунистътъ: Вѣрно! (Рѣкописъкане)

В. Коларовъ (к): Г-да! Ако вие дѣйствително представляватъ интересите на работническата класа въ България отъ селата и отъ градовете, ако вие представлявате интересите на маломотните селяни и граждани, защо ви е въсъ цензура? Опрете се на широкия грѣбъ и на здравите мишици на тая огромна народна работническа маса. (Възражение отъ земедѣлците) Опрете се на нея и всѣко дѣло, което дѣйствително е въ защита на нейните интереси, ще бѫде подкрепено. Обаче вие не съмѣете да се опрете на тая народна маса.

Х. Пенчевъ (з): Тия въпроси ги задавайте на Ленинъ и Троцки.

Председателътъ: Моля, г. Пенчевъ!

В. Коларовъ (к): Вие имате нужда отъ цензура, вие имате нужда отъ военно положение затова, защото възпитъ дѣла сѫ въ рѣзко, викаше противорѣчие съ интересите на тая широка народна и маломотна маса.

Отъ комунистътъ: Много вѣрно!

В. Коларовъ (к): Г. г. народни прѣдставители! Вие, „народовластиците“, цензурирате и Народното събрание, вие нѣмате куража да допуснете да отиде до значието на ви избиратели словото, което се признаеа в туй Народно събране: вие афиширате рѣчите само на г. Стамболовски и на вашите лидери; вие нѣмате куражка да оставите народът отъ селата и градовете да чуе гласът, който излиза тукъ отъ тая страна. (Сочи комунистите)

Министъръ Н. Атанасовъ: Недѣлите лъга! Печататъ се всички рѣчи на народните прѣдставители въ стенографските дневници.

В. Коларовъ (к): Вие се боните отъ този гласъ, вие се боните отъ истината, която този гласъ носи съ себе си.

Министъръ Н. Атанасовъ: Недѣлите заблуждава. Стенографските дневници се печататъ. Това е опровержение на Вашето твърдение.

В. Коларовъ (к): Г. г. народни прѣдставители! . . .

Министъръ Н. Атанасовъ: Г. Коларовъ! Печататъ се стенографските дневници. Чуйте за да разберете, за да помните, че стенографските дневници се печататъ. Народът ги чете.

В. Коларовъ (к): . . . Въ 1914 и въ 1915 г. г. Радославовъ тукъ се удрише по гърдите и казаше: „Азъ върши дѣлото на обединението на българския народъ, . . .

Министъръ Н. Атанасовъ: Недѣлите лъга! Стенографските дневници се печататъ.

В. Коларовъ (к): . . . азъ ще подаря на народа неговото обединение, неговото благоустройствие, затова не искамъ да слушамъ никого, не искамъ да знамъ нищо — цензура и военно положение! Когато съврша, тогава заповѣдайте, сѫдете ме, бѣсете ме.“ (Възражения отъ земедѣлците) Вие знаете резултатите на неговата политика. Въ 1918 г., когато властта бѣше въ ръците на една широка коалиция и въ тая широка коалиция влизаха така сѫщо и г. г. никоитѣ „социалисти“, . . .

Отъ земедѣлците: Ваши другари.

В. Коларовъ (к): . . . г-да, историята се поктаря — и тогазъ г. Пастуховъ — той по твърди и етъ тая трибуна — заяви: „По моето вѣтринно убѣждение страната се заплашва отъ опасност: тѣсните се готвиха да правятъ бунтъ и революция на 27 юлий . . .

Нѣкой отъ земедѣлците: Ама се изнокриха въ тавани!

В. Коларовъ (к): . . . и азъ всичко трѣбаше да употребя, за да възпрѣятствувамъ на тѣхната лудория и за да спася България.“

„Вѣтринното убѣждение“ на г. Пастухова и на неговите приятели бѣха рѣщащия факторъ, г-да, . . .

К. Пастуховъ (с): (Въразива иѣщо)

В. Коларовъ (к): . . . сѫщо тий, както въ 1892/93/94 г. „вѣтринното убѣждение“ на покойния Стамболовъ бѣше рѣщащия факторъ по вѣтринната политика.

Г. г. народни прѣдставители! Това е логиката на всички тирани, мракобѣсии и узуратори на правата и свободите на широките народни маси.

Отъ комунистите: Вѣроно! (Ръкоплѣсане. — Възражения отъ земедѣлците)

К. Пастуховъ (с): Тогава, по Вашата логика, болшевиците въ Русия какви сѫ, не сѫ ли най-голѣмите узуратори?

В. Коларовъ (к): Това е логиката и на г. Стамболовски. Г. Стамболовски ви казва: „Да, ние сме народовластици — имамо програма. Но азъ не управлявамъ съ цензура и съ военно положение?“ Г-да! Вървете по този путь! Когато тая логика не е достатъчна, тогава господата отъ тамъ и отъ тукъ (Сочи лѣвицата и дѣвицата) прибѣгватъ къмъ други аргументи. Г. г. широките „социалисти“ въ 1919 г. оправда-

ваха военните сѫдилища съ това, че щѣли били да сѫдятъ спекулантите и погромщиците. Днесъ г. Стамболовски и неговите приятели казватъ сѫщото: „Трѣбовать ни военните сѫдилища да сѫдимъ спекулантите и погромщиците.“

Н. Късевъ (з): Вие отивате да ги защищавате.

В. Коларовъ (к): Е добре, читамъ ви азъ, отъ двѣ години насамъ колко спекуланти и погромщици осѫдихте? (Възражения отъ земедѣлците) Отъ двѣ години вие разигравате въ България една комедия съ диренето смѣтка отъ ония, които докараха България и българския народъ до това положение: не само погромщиците и спекулантите не сѫдите и не осаждате — вие създавате нови погромщици и спекуланти! (Ръкоплѣсане отъ комунистите) Възражения отъ земедѣлците

Н. Георгиевъ (з): Вие лъжете!

В. Коларовъ (к): България днесъ е нѣводнена отъ стотици и хиляди нови спекуланти, спекулата се рѣе по цѣлата страна! Г-да! Вие съ вашето законодателство, съ вашиятъ дѣла способствувате за разширението на спекулацията, а прѣдъ народните маси казвате: „Ние сѫдимъ спекулантите, но за да сѫдимъ спекулантите, имаме нужда отъ военните сѫдилища“. Вашите военни сѫдилища обаче само два и половина спекуланти сѫ успѣли да осѫдятъ и пратятъ въ затвора, . . .

С. Георгиевъ (з): Осѫдени сѫ около 40 души.

В. Коларовъ (к): . . . когато съ стотици и стотици осѫдени сѫ желѣзничари, държавни служащи и комунисти.

Отъ комунистите: Позоръ! (Възражения отъ земедѣлците)

В. Коларовъ (к): Ето за какво служи военното право съдъните, ето за какво служатъ военниятъ сѫдилища.

Х. Пенчевъ (з): Вие сте виновници за осѫдени сѫ желѣзничари, вие ги людведохте и ги оставихте въ трапа.

В. Коларовъ (к): Нѣмамъ врѣмѣ да Ви отговоря. Дайте ми повече врѣмѣ и ще Ви отговоря.

Г-да! Вториятъ въпросъ е въпросъ за нашиятъ отношенія къмъ отново разгорѣлата се война срѣдь Русия, въпросъ за тъй нареченія неутралитетъ. Въ 1914 г. Радославовъ говорѣше за неутралитетъ. . .

Нѣкой отъ земедѣлците: Парвусъ говорѣше за война.

В. Коларовъ (к): . . . и днешното правителство говори за неутралитетъ. Но, както въ 1914 г., за да прикрие дѣлата си, правителството прибѣгна къмъ военно положение и цензура, тий и днесъ вие, г-да, за да прикриете дѣлата си, имате нужда отъ военно положение и цензура.

Отъ комунистите: Много вѣроно!

Х. Пенчевъ (з): Въ Русия защо не се прѣмахне цензурата?

В. Коларовъ (к): Вие аще кажете, че въпрѣки всичко сто за неутралитетъ. (Възражения отъ земедѣлците) Азъ ще ви кажа сега кои сѫ за война. — Вие, за да прикриете вашиятъ дѣла, искате да стоварите отговорността върху други, както правѣхте и въ министърътъ Виесъ днесъ казвате: „Ние не сме войници и ние сме за неутралитетъ, войници сѫ комунистите.“ (Смѣхъ въ комунистите)

Отъ земедѣлците: Много вѣроно.

В. Коларовъ (к): Г. г. народни прѣдставители! Нѣма да успѣете да измамите вие народните маси. Прѣдъ очите на народните маси се е разиграла цѣлата история. Народните маси знаятъ кой бѣше за война, кой подстрекава къмъ нея.

Отъ земедѣлците: Вие, вие! Парвусъ!

В. Коларовъ (к): Народните маси знаятъ кой гласува военните кредити, кой даваше милиарди на Радославова, за да доставя трупи и топове, за да поддържа войската на фронта. (Възражения отъ земедѣлците) Народните

маси знаят всичко това, знаят тафта също кой и днесът взема явно страната на съглашенския имперализъм чрез доставката му на сръдства за борба, за воюване против руския народ, против съвѣтска Русия.

Отъ земледѣлците: А-а-а!

Г. Дамяновъ (з): Съвѣтска Русия ще ви смаже главитѣ.

В. Коларовъ (к): Г. г. народни прѣдставители! Кажете го това прѣдъ на народа, кажете, че сте противъ съвѣтска Русия. Вие сте противъ тѣзи стотина милиона руски работници и селяни, които успѣха да отхвърлятъ отъ пещите си всички вериги, всѣкаакво иго и рабство, да се освободятъ и станатъ господари на своята собствена земя, на своето собствено управление, на своя собственъ животъ. (Ръкоплясане отъ комунистите). Възражения отъ земледѣлците?

Г. г. народни прѣдставители! Съвѣтска Русия не е войнствена държава, съвѣтска Русия е за мира, тя го прѣложи на Полша прѣдъ подлото нападение на полската плъхта. Това ще ви засвидѣтелствува всички дипломати и политици, които сѣдятъ външните политически сѣнтия. Съвѣтска Русия прѣложи 11 пъти на полското правителство да склучи миръ съ него, но то, подстрекано отъ свояти повелители и финансъви доставчици, не искаше и да чуе; то се нахвърли върху съвѣтска Русия не да защиши полската независимост, които тържествено биде припознана и днесъ е припозната отъ съвѣтското правителство, не и за да защити интересите на полската нация, защото съвѣтското правителство включи въ рамките на независима Полша повече земя и повече народъ, отколкото биде опредѣлено въ Версайскния договоръ.

Отъ комунистите: Съвѣршено вѣрно!

В. Коларовъ (к): Въпросътъ е другъ: трѣбва да бѫде смазана революцията въ Русия, трѣбва да бѫде смазана съвѣтска Русия.

Х. Пенчевъ (з): И да се тури точка на кръвопролитията.

В. Коларовъ (к): Г. г. народни прѣдставители! Въ тази война на войнствения имперализъм, който хвърли съвѣта въ кръв и разорение и който днесъ носи навсъкъдъ факела на войната — и на изтокъ, и на западъ, и по всички мѣста, дѣто се оспорва неговото владѣніе надъ народните маси — той капитализъмъ вижда въ съвѣтска Русия, въ руската революция смъртния врагъ на всѣка тирания, на всѣка война и на всѣка експлоатация и затуй иска да смаже този свой врагъ. (Възражения отъ земледѣлците)

Х. Пенчевъ (з): Какви сѫ тѣзи агитационни рѣчи отъ Васть, бѣ?

Прѣдседателътъ: Моля Ви, не прѣкъсвайте г. Коларова, за да довърши рѣчта си.

В. Коларовъ (к): Г. г. народни прѣдставители! Въ малките държави това сѫ буржоазията, фалиращъ буржоазии, които искаятъ смазването на руската съвѣтска република. Българското правителство, и сегашното и миналото, систематически нарушило неутралитета, стои на страната на контрапреволюционните генерали Деникинъ и Врангельъ . . .

Н. Георгиевъ (з): Заерамете се като лъжете!

В. Коларовъ (к): . . . подпомага ги съ даване на оръжия, подпомага съ парични улеснения руските контрапреволюционери, . . .

Г. Дамяновъ (з): Рубли имъ дава!

В. Коларовъ (к): . . . подпомага ги и съ приготовление въ България на дрехи, на всичко необходимо за скиниране на Врангелювите доброволчески войски. Г. г. народни прѣдставители! Българското правителство не знае ли, че се е образувадъ въ България единъ консорциумъ отъ нѣ-олько бани? Въ числото на тия бани влизатъ: Изпосно-вно-съсната банка, Розовата банка, акционерното дружество „Стопанинъ“. Тѣзи банки сѫ се шантърили да доставятъ 100 хиляди костюми за доброволческата армия на генералъ Врангель въ Кримъ.

Отъ комунистите: Позоръ!

Х. Пенчевъ (з): Позоръ е за истовата лъжа.

В. Коларовъ (к): Това не означава ли активна намѣса на българското правителство, не означава ли излагане на българския народъ отъ българската буржоазия, властуваща и онази, която е въ опозиция, на упрекътъ, че той е ордие на съглашенския имперализъмъ?

Г. Колевъ (з): Ние търсимъ такива дрехи — обадете ги въ кон складове сѫ.

В. Коларовъ (к): Г. г. народни прѣдставители! Комунистите не сѫ за войната.

Х. Ветовски (з): Посочете кой земледѣлецъ влиза въ тѣзи банки — това посочете.

В. Коларовъ (к): Съвѣтската република, руските комунисти не искаятъ отъ никакъ партия да воюва.

Г. Дамяновъ (з): Само тѣ да воюватъ, никакъ друга партия да не воюва.

В. Коларовъ (к): Комунистическата интернационалъ вмѣнява въ дѣлъ на комунистическата партия да възпрѣятъ на контрапреволюционната буржоазия да води война противъ съвѣтска Русия. Тѣхното дѣло и нашето дѣло тукъ въ България не е да подклаждаме войната, а, напротивъ, да спремъ всѣка възможностъ за хвърляне на българския народъ въ война, да отнемемъ всѣка възможностъ на българската буржоазия, готова за печалби и народа си да продаде, както го е продавала досега . . .

Нѣкой отъ земледѣлците: Както вие го продавате.

В. Коларовъ (к): . . . да подпомага контрапреволюционната чрезъ пращане оръжия срѣчу Русия и чрезъ допущане въ България да се комплектува армия за война противъ руската съвѣтска република.

Г. г. народни прѣдставители! Българското правителство или българските прѣдставители . . .

Прѣдседателътъ: Съвѣршено, г. Коларовъ.

В. Коларовъ (к): Съвѣршавамъ. — . . . систематически сѫ пращали оръжия на Деникинъ, на Врангелъ, пращали сѫ до този моментъ.

Н. Георгиевъ (з): Не е вѣрно, лъжете!

Прѣдседателътъ: Не нарушавайте нравилника, г. Коларовъ. Ще Ви отнема думата.

В. Коларовъ (к): Г. г. народни прѣдставители! Ще ви прочета нѣколко телеграми. (Чете) Телеграма № 4.452. Ни-конопът. Командиръ въ нионерна дружина. 3272. По мѣсяцъ съвѣтските съединения числятъ ви се 128 трилинейни пушки. Прѣдайте ги въ Варна на пиротехника Калевъ. Тѣзи пушки сѫ призначени за руските доброволци. По заповѣдь № 2327.19.VI.920 г. Началникъ щаба Единската областъ: Подполковникъ Ватевъ.“

Отъ комунистите: Позоръ! (Възражения на земледѣлците)

Б. Гърбовъ (з): Кой ги занесе?

В. Коларовъ (к): Тукъ имамъ цѣлъ редъ телеграми, съ които се съобщава за изпратени пушки и патрони съ вагони № № 356, 30.327, 2.766, 2.476, 28.998 и 1.371.

Министъръ Н. Атанасовъ: Г. Коларовъ! Кажете въ Виена съглашенците не туриха ли рѣка на всичкото оръжие. Кажете, чуйте. Вие не чувате, Вие не виждате, Вие се правите на безчувственъ. Съглашенето тури рѣка на всичкото оръжие тамъ, както и въ България.

Т. Цековъ (к): Вие го пращате.

Министъръ Н. Атанасовъ: Съглашенето тури рѣка на него.

В. Коларовъ (к): Ето ви още документи: (Чете) „Министерството на външните работи и изпълнението съ № 4.432 т. г. съобщава, че е разръщено на една въоружена полска мисия от българи и български да замине пръв наша територия от Варшава за Цариград и Солунъ, за да приеме оружия и муниции, купени от Полша. Разръщено е на тази мисия да превози пръв наша територия купените материали, като превоза извърши съ англичански вагони.“

Отъ комуниститъ: И туй е неутрализиран! (Възражения отъ земедѣлците)

Министър Н. Атанасовъ: Ние прѣнесохме всички пълнини, които искаха да отидат за Одеса. Ние усъдяваме както на большевиките, така и на всички онзи, които искаха да минат прѣз България. Това е то. Ние усъдяваме и на Полша, и на Русия, и на всички държави, чиито подданици искаха да минат прѣз България. Това вие не искаете да чуете и да разберете.

В. Коларовъ (к): Много сѫ документите, които посочват какъ българското правителство, начело на българската буржоазия фалиралата българска буржоазия, днесъ открыто е на страната на съглашенския империализъм и на руските контроверзии въ борбата имъ противъ съветска Русия. (Възражения отъ земедѣлците) Вие мислите, че тая политика е политика на българския народъ, на работните маси отъ градове и села? Гда! Мамите се — вие знаете това много добре. Масата на българското работничество отъ градове и села е на страната на съветска Русия.

Отъ комуниститъ: Върно! (Раждащо съдържание. Възражения отъ земедѣлците)

В. Коларовъ (к): Работническите маси въ България сѫ за сѫщата си революция, която даде възможност на руски работнически народъ да се освободи отъ ипото на токотъ, на царетъ, на капиталистите, и да се основе нова работническа и селска държава за защита на работническите и селски интереси.

С. Георгиевъ (з): Идете да имъ помогнете.

Прѣседателътъ: Г. Коларовъ! Не злоупотребявайте — съвршете по-скоро.

В. Коларовъ (к): Е добре, тези работнически маси отъ градове и села сѫ на страната на съветска Русия, на руски пролетариатъ, на руските селяни (Бурни раждащи съдържания отъ комунистите). Възражения отъ земедѣлците) Тези маси въ България ще извършатъ сѫщото дѣло на освобождение и на разрушение на капитализма, когото извършиха тѣхните братя въ съветска Русия. (Бурни и продължителни раждащи съдържания отъ комунистите)

Прѣседателътъ: Има думата г. Коста Сидеровъ.

К. Сидеровъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Министриятъ четвъртиятъ министър-прѣседателътъ г. Стамболовъ тукъ и въ рѣчите, които той държа въ провинциите, заявя, че цензурана и военното положение, изобщо мѣрките, които той взема за ограничение свободата на печата и на словото на българските граждани тукъ и въ провинциите се взематъ, за да не се врѣди на нашата външна политика. Това горѣ-долу въ сѫщия смисъл каза и г. министъръ Об보въ министъръ недѣля въ Търново на публично събрание. Ние не можемъ да се съгласимъ да одобримъ туй изъявление на г. министъръ Стамболовъ, защото днесътните врѣмена, които ние прѣживяваме, не сѫ тѣй опасни и критически, както бѣха министърътъ година.

Отъ земедѣлците: Когато вие управлявахте.

К. Сидеровъ (р): Днесъ ние се намирате прѣдъ единъ съвршень фактъ — Нѣйския договоръ е ратифициранъ и е вече въ сила. Свѣтъ се мѣчи, както ние тукъ, сѫщо така и другите народи, да минатъ колкото се може по-скоро въ нормалния путь.

Г. Колевъ (з): Все пакъ не могатъ.

К. Сидеровъ (р): Ако г. Стамболовъ е правъ и вие го поддържате, че непрѣмѣнно има отъинъ още опасностъ за отдалените народи, то азъ ви поставямъ този въпросъ: можете ли ми посочи английски, французки или немски вѣстници, въ които да се прилага цензура? Всичките вѣстници сѫ въ читалината и азъ желая единъ отъ вие да отиде да ги вземе и да ги сравни тълько това, че става съ български печатъ. Когато вие четете тукъ отъслечин парчета отъ статии, можете да си побѣрките ума и не можете да разберете какво е искалъ да каже авторътъ на тия статии.

Министър Н. Атанасовъ: И въ Радославово врѣме имаше цензура.

К. Сидеровъ (р): Не ме прѣсичайте, защото разполагамъ само съ 15 минути. (Смѣхъ въ земедѣлците) Въ цѣлия свѣтъ вие нѣма да намѣрите такава цензура. Азъ ви чакамъ, идете и донесете тукъ отъ читалината чужди вѣстници, за да видите, има ли тамъ цензура. Вие помните какви движенія има въ Англия — обръщамъ вашето внимание — движенія на стачники, на ирландци, и въ английските вѣстници вие нѣма да намѣрите почти никаква цензура, а не таъ каквато, за нещастие, ние днесъ прѣживяваме. Намѣрете английски вѣстници и ги донесете да ме опровергаете.

Г. Дамяновъ (з): (Възразява нѣщо)

Прѣседателътъ: Моля, г. Дамяновъ, не прѣкъсвайте.

К. Сидеровъ (р): Но ако приемемъ, че г. Стамболовъ, съ своите приятели, които оставатъ единствени, уникъмъ въ тоя свѣтъ съ тази цензура и съ тѣзи мѣрки, които взематъ противъ свободата на събранието и на печата, ако приемемъ, кѣзвамъ, че вие съ него сте праи, какво става въ действителностъ у настъ съ цензурана? Мислите, че се цензуриратъ статии и антрафилета относително външната политика? Азъ имамъ тукъ купъ вѣстници. Пишемъ напр. следующето въ „Радикалъ“: искаме да се назначи една анкета въ „Народния земедѣлски магазинъ“. Въ това антрафилет пишемъ, че въ „Народния магазинъ“ се вършатъ гешефти и нечисти работи, и тъко сѫ замѣсени министри и депутати — сега го чуйте. Всичко е останало, само думите „министри и депутати гешефти“ сѫ заличени отъ цензурана. Можете ли ми каза каква врѣзка има това съ външната политика? Да ли мислите, че ще свалите така Лондонъ Джорджъ или Милерана отъ властта? Защо вие нѣмате чисто чело да излѣзвете и да кажете, както г. министъръ Даекаловъ въ по-миналото засѣдание каза: „Искамъ факти“? Вместо факти, ние му прѣложихме анкета, и вие ако сте начисто, трѣбва да приемете тая анкета.

Министър д-ръ Р. Даекаловъ: Какво ви отговорихъ азъ? Анкети ще правимъ навредъ — ще си дойде всичко по реда. Прѣстои ни сега да правимъ една друга анкета.

К. Сидеровъ (р): Азъ мога да би дамъ броеве да четете. Пишемъ статия противъ войната: „Войната — измислено страшилище“. Съ нея изобличаваме всички тия ваши хора, които сѫ тръгвали по мѣддани и керемиди да разгласяватъ, че всички буржоазни партии били за война, а само вие сте противъ. Въ тая статия — който желае, да я прочете по-подиръ — ние цитирамъ бѣ-7 броя — ако се не лъжа първиятъ бѣше отъ 4 юлий — кѫдѣто въ „Радикалъ“ е подчертавалъ, че намѣр война не ни трѣбва, че ние не можемъ да воюваме и т. н.

Г. Дамяновъ (з): Когато Костурковъ бѣше министъръ, подкрѣпи войната.

К. Сидеровъ (р): Тая статия е цензурирана. Г. министъръ Оббо възрази: „Елате съ васъ да споримъ публично, а недѣлите си служи съ конспирации; ние съ васъ искаме публично да споримъ“. Е добре, когато вие казвате, че само вие сте противъ войната и ние съ печата искаме да кажемъ на този народъ, че ние сме противъ войната, защо вашата цензура го задраска?

Нѣкой отъ земедѣлците: Защото лъжете, че сте противъ войната.

Другъ отъ земедѣлците: Защо съжалявате, че нѣма царъ Фердинандъ.

К. Сидеровъ (р): (Сочи единъ вѣстникъ) Този брой е отъ вчера. Въ него има цитати отъ рѣчта на г. Стамболовски въ градската градина, тъй както сѫ произнесени отъ него. Правимъ коментари на тия цитати. Не можете си прѣдстави — не можете разбрашишо! Каквите ми каква връзка има това съ външните въпроси? Какви опасни послѣдствия има за държавата, ако това бѫде изнесено въ нашия печат?

Г. Дамяновъ (з): Въ „Утро“ писа точно това, което говори г. Стамболовски. Вие пишете глупости. Глупости не даваме да пишете въ вѣстниците.

Отъ комунистътъ: О-о-о! Ти си най-умниятъ! (Смѣхъ)

К. Сидеровъ (р): Ако въ миналото интересите на страната налагаха изгѣстни ограничения, това врѣме отгѣтъ; днесъ нѣма нужда отъ тѣзи ограничения. Ние сме прѣдизвикани отъ миналия четвъртикъ да отговоримъ на г. Стамболовски. (Разсиленъ изпратенъ отъ народния прѣдставител Х. Ветовски иска отъ оратора вѣстниците) — Азъ ще Ви дамъ статията подиръ.

Х. Ветовски (з): Искамъ сега да видя тия цитати.

К. Сидеровъ (р): Г. Стамболовски заявява, че прѣзъ м. августъ 1915 г., 10—21 дни прѣдъ мобилизацията, той е билъ, който е прѣдложилъ въ опозиционния блокъ да се направятъ въ България митинги, манифестации и т. н., изобщо да се парализира политиката на Радославова. Заявявамъ на всесулищане — всички господи, които сѫ били въ това събрание, ще потвърдятъ — че това прѣложение, позволете да ви кажа, е направено отъ наша страна отъ г. Костуркова.

Отъ земедѣлците: Ен-й-й! (Подигравателни рѣкоплѣски)

И. Гетовъ (з): А завчера не знаехте, отказвахте, не си спомняхте!

К. Сидеровъ (р): Ние чухме тукъ редъ обвинения, чухме ги и вѣнъ, на площадите; тѣ се печататъ днесъ въ „Земедѣлско знаме“; кой е билъ съ Радославовата политика и кой не билъ. Искате ли вие поменици да ви казвамъ? Искате ли свидѣтели отъ вашата срѣда, за да не обвинявате мене, че азъ ви го казвамъ?

К. Томовъ (з): Четохме снощи въ „Радикалъ“.

К. Сидеровъ (р): Свидѣтели сѫ г. Тома Вълчевъ и г. министър Радоловъ, сегашнът вашъ другар, който вчера не бѣше тукъ. Щѣлтъ поменици ще видите по-подиръ. Сега врѣмето не позволява.

С. Даскаловъ (з): Дѣржъ се здраво!

К. Сидеровъ (р): Вие знаете въ брошурите редъ статии, написани отъ министър Радоловъ; вие знаете той какво е писалъ за Александър Димитровъ — че е правилъ спешна мяже прѣдъ Радославова, че той продалъ цѣлата група. Вие четете, че г. Радоловъ и други въ него врѣме принадлежатъ на другата група сѫ протестирали противъ това мярено и отвратително поведение на Александър Димитровъ прѣдъ Радославова. Вие тукъ градите много, че г. Стамболовски, благодарение на радомирската революция, изпѫдилъ Фердинандъ и че бѫдашето на България зависи само отъ това велико безумие ще кажа азъ, което хората, които загубиха ума си, направиха.

Нѣкой отъ земедѣлците: Г. Костурковъ го изпѫди, че му помогна да избѣга.

К. Сидеровъ (р): Да не губимъ врѣме. — Слушайте вие външния другар самъ г. министър Радоловъ какво пише за радомирската революция.

С. Даскаловъ (з): Четохме го въ в. „Радикалъ“.

К. Сидеровъ (р): Въ бр. 8 на в. „Земедѣлска правда“ отъ 12 априлъ 1919 г. . .

Прѣдседателъ: (Звѣни) Моля, г. Сидеровъ!

К. Сидеровъ (р): Стойте да ви питамъ начисто ли сте? — той пише: (Чете) „Ако бѣ вложенъ повече . . .“

Прѣдседателъ: Г. Сидеровъ! Говорете по прѣдмета.

К. Сидеровъ (р): . . . „повече умъ, повече такъ и по-малко лична амбиция“, . . .

Прѣдседателъ: (Звѣни) На прѣдмета, г. Сидеровъ!

К. Сидеровъ (р): . . . прѣзъ периода отъ 25 до 30 септемврий, днесъ въ България, казва г. Радоловъ, „щѣше да има пълно народовластие, щѣше да има република“. Но-нататъкъ: (Чете) „Тѣ се хвалятъ“ — г. Стамболовски и компания — „че изпѫдилъ Фердинандъ. Това е за да оправдатъ пролѣтата невинна кръвь, която тече на душите имъ“.

Т. Цековъ (к): Това е вѣрно. (Възражения отъ земедѣлците)

К. Сидеровъ (р): Моля ви се, г-да, слушайте какво казва Радоловъ.

Л. Кандевъ (к): (Къмъ) К. Сидеровъ Той е вали министъръ, бе.

В. Драгановъ (з): (Къмъ) К. Сидеровъ Вие не знаете какво говорите.

И. Симеоновъ (д): Бѫдете спокойни.

К. Сидеровъ (р): (Чете) „Г. г. претендиращъ за изпѫдането на Фердинандъ“ . . .

Прѣдседателъ: Г. Сидеровъ! Говорете на прѣдмета.

К. Сидеровъ (р): . . . „еж загубили ума си. Не можаха да се поставятъ надъ събитията“ — казва г. Радоловъ. „Само едно нѣщо извѣршиха: закръпиха монархизма, а водачътъ на радомирските републиканци извѣрши дѣлото на попъ Ганона.“ Отдолу е подписанъ: „Александър Радоловъ“. Ако че се сърдите, г-да, сърдете се нему и на себе си. Вие сте му казали единъкъ: „Добрѣ дошътъ отъ лѣвото крило“, ще трѣбва да търпите всичко. Азъ знай, че вие навикухате на много работи. Вие ме накарвате да се връщамъ малко въ миналото, да си спомнямъ за миналия режимъ на Радославова, тогава, когато ни бѣха побѣгли коситъ, и не искаха да знаятъ. Свързвамъ съ тия иѣзюко думи.

Г. Дамяновъ (з): Кажи нѣщо за цензурана.

К. Сидеровъ (р): Както тукъ, тѣ и навредъ казвамъ едно: вие, които претендирате, че сте чисти, вие, които най-безпощадно пускате и хулите и тѣсвате тукъ всички, че сѫ вагабони и прѣдатели и катакстрофата дошла отъ тѣхъ, едно нѣщо трѣбва да помните — вие трѣбва да бѫдете чисти помежду си. Така чистотата имате ли я, когато се пагрѣбвате да ругаете хората отъ тая страна? (Сочи лѣвницата) Ами знаете ли, че най-добрите клиенти за чл. 4 є хората въ вашата срѣда? Доказателство є вашите хора. Г. министър Радоловъ е единъ добъръ свидѣтель. Приятельъ Тома Вълчевъ — тукъ ли е, не го виждамъ — и той е добъръ свидѣтель. Да ви цитирамъ ли рѣчта на г. Радоловъ въ Парламента, за да видите какво е казалъ за Недѣлко Атанасовъ и Омарчевски? Таксувати като пладнишки джипчи. Така ли бѣше, г. Радоловъ? Кажете ми, това не е ли вѣрно? Защо ми се сърдите? По-добри клиенти за чл. 4, тѣ както е редактиранъ — „които съ своите дѣйствия е дразнѣлъ фронта и населението“ — отъ васъ нѣма.

Л. Кандевъ (к): Чл. 4 не лови джипчи; той лови други. Вие сте джебчини, за васъ нѣма чл. 4. (Възражения отъ земедѣлците)

Прѣдседателъ: (Звѣни) Г. Сидеровъ! Изтече Ви врѣмо.

К. Сидеровъ (р): Едно помните, г-да. Азъ ви моля въ интереса на България да прѣстъпите да си служите съ тия срѣдства, съ които сте си служили досега.

Отъ земедѣлците: А-а-а!

К. Сидеровъ (р): Едно помните: България не е страдала отъ адвокатите и отъ градските партии; (Смѣхъ у земедѣлците) България е страдала затуй, защото може-би въ нѣкакъ партни се намиратъ безсъвестници, безхарактерници, хора, които се продаватъ, търгуваха и използваха властта. Отъ тамъ иде ложото на България, а не отъ адвокатите и отъ градските партии. Нима вие въ село се считате — тъй както азъ ви познавамъ — че сте най-чистите хора, а въ града всички сѫ развалени? Вие като идете отъ село, мислите, че ние не познаваме нашия селянинъ съ какви апетити е порасълъ? Вие дойдохте отъ друга планета, гълъбъ, ангели небесни, а всички други сѫ вагабонти.

Прѣдседателътъ: (Звъни) Г. Сидеровъ!

К. Сидеровъ (р): Други пъти, когато разполагамъ съ повече врѣме, азъ ще ви цитирамъ пакъ документи, слова отъ вашия приятелъ. Може-би азъ ще иматъ да ви убѣдятъ, затуй защото вие отъ денъ на денъ давате доказателства, че виши коки на лицето задебеляватъ. Ако искате, продължавайте. (Рѣкописане отъ радикализа) Смѣхъ и подигравателни рѣкописания отъ земедѣлците

Прѣдседателътъ: Има думата г. Ценою Брѣшляновъ.

Ц. Брѣшляновъ (п): (Отъ трибуна) Г. г. народни прѣставители!

Л. Кандевъ (к): (Къмъ земедѣлците) „О, иеразумниятъ юроди! Защо се срамувате да се наречете буржоа?“

Ц. Брѣшляновъ (п): Изброяните въ интерпелацията факти и ония посочени отъ г. г. ораторите далече не изчертаватъ онова, което въ действителността е. Едва ли ще има нѣкакъ отъ нашата срѣда, който да отрече, че по отношение на цензурана, по отношение на административните произволи земедѣлското правителство, особено въ постълъдъ врѣме, надмина всичко извѣстно досега въ България. (Възражения отъ земедѣлците)

Нѣкой отъ земедѣлците: Даже и въсъ!

И. Гетовъ (з): Отакъ се разортачихме?

Ц. Брѣшляновъ (п): Г. г. народни прѣставители! Като че ли г. Стамболовски си е поставилъ за целъ да опровергае нѣколиницата г. г. широки социалисти, които на него и на неговата партия прикачиха спирита „лѣва“. Тѣ писаха не веднажъ, не дваждъ това. Тѣ даже отрекоха да вярватъ въ прѣговори съ другите партии подъ чрѣдълъгъ, че тѣ могатъ да работятъ само съ земедѣлците, защото сѫ „лѣва партия.“

Нѣкой отъ комунистите: Трудовъ блокъ!

Ц. Брѣшляновъ (п): Мишли, че тѣ отъ това заблуждение се напълно съвободиха. (Възражения отъ земедѣлците)

С. Георгиевъ (з): Стга сѫ съ васъ.

Ц. Брѣшляновъ (п): Г. г. народни прѣставители! Изглежда още като че ли г. Стамболовски иска да насади вкусъ къмъ прѣпочитание и у г. г. комунистите. Омръзналоши бѣше да чувамъ отъ тѣхъ: „Всички сте отъ единъ доль дрѣнки.“ Даже има хора между тѣхъ, у които съдъ ли не цѣлата имъ философия се свежда къмъ туй, че всички сѫ отъ единъ доль дрѣнки. (Възражения отъ комунистите)

Т. Цековъ (к): Това е право.

Ц. Брѣшляновъ (п): Право е, че има дрѣнки и дрѣнки. Има и казанъчишки дрѣнки, а чѣмъ има и дрѣнки, които тръгватъ, такива дрѣнки, за които вие въ душата си казвате: „Все сме виждали дрѣнки, но като тия дрѣнки (Сочи земедѣлците) не сме виждали. (Смѣхъ)

С. Георгиевъ (з): Твърди.

Т. Цековъ (к): Това е право.

Л. Кандевъ (к): Едни сѫ казанъчишки дрѣнки, а други троянски.

Ц. Брѣшляновъ (п): Г. г. народни прѣставители! Днешната цензура, особено както се практикува въ постълъдъ, изключително защищава дружбашкото управление, т. е. прѣвителството, но никога цензурана не може да се оправдае съ такива съображения. Нѣкога имаше правилникъ, че въ военно врѣме строго опредѣлени нѣща не можеха да се пишатъ. Това можеше да намѣри извѣстно оправдание. Но днесъ на основание на кой правилникъ цензурана съществува и се рѣководи? Кое се позволява и кое не? Кой отъ васъ би могълъ да го каже, и кого отъ васъ не бихъ могълъ да опровергая, ако той твърди, че цензурана се упражнява за благото на страната, че се пазятъ нѣкакви висши дѣржавни интереси? Г-да! Ами цензурана заличава такива невинни нѣща като слѣдующите нѣколко думи отъ статията „Радикализъ и обединението“ въ в. „България“ отъ 17 септемврий.

Х. Ветовски (з): Още ли го издавате, г. Брѣшляновъ? Азъ мислѣхъ, че е прѣстаналъ да излиза.

Ц. Брѣшляновъ (п): (Чете) „Тя сѫщо вижда“ — думата е за масата на радикализъ — „че дружбашитъ бѣрзо оти-
ваш къмъ провала“. Е защо го заличвате вие? Какъвъ дѣржавенъ интересъ ще се уврѣди, ако това остане? Но нѣщо друго, г-да.

Въ нашия вѣстникъ искаме да опровергаемъ твърдението на г. Стамболовски въ неговата рѣч тукъ, въ градската градина, по адресъ на г. д-р Данева. Цензурана не пропусна слѣдующите петъ реда.

Нѣкой отъ земедѣлците: Това е лъжата.

Ц. Брѣшляновъ (п): (Чете) „На края г. Стамболовски е казалъ и слѣдната лъжка: „Д-р Даневъ въ едно събра-
ние е съжалявалъ, че нѣма Фердинандъ да ни свали.“ Ние канимъ г. Стамболовски да съобщи на кое събрание г. Даневъ е казалъ тѣщо подобно? Ако той не се отзове на тая пачка покана, ще ни позволи да го счетемъ за лъжеца“. Цѣлото това, даже цѣлата статия, както виждали (Сочи вѣстника), съ изхврълено. Не позволяватъ на г. д-р Данева чрѣзъ своя партенъ органъ да опровергае една лъжка, която се поддържа по неговъ адресъ отъ министъръ прѣдседателя, толкъзъ повече че тя е една лъжка, която, може да се каже, е позорна по отношение на този, на който тя се приписва, а още повече на този, който я е измислилъ. Защо не позволявате? Защото се срамувате за думите на г. Стамболовски, а не защото това, което той е казалъ, е истинка.

Нѣкой отъ земедѣлците: И да сѫ го допуснали, нѣ-
маше кой да го повѣрва.

Ц. Брѣшляновъ (п): Г. г. народни прѣставители! Въ интереса на дѣржавата ли се упражнява цензурана, като е заличено слѣдующето: (Чете) „Още за „Народенъ ма-
газинъ“.

Нѣкой отъ комунистите: Ами че „Народниятъ мага-
зинъ“ днесъ е дѣржавата. (Възражения отъ земедѣлците)

Ц. Брѣшляновъ (п): (Чете) „На врѣмето твърдѣ много
се пиша по ограбването на дѣржавните материали“ и пр.
„Както е извѣстно, министъръ Р. Даскаловъ, тогава замѣстникъ на военния министъръ, намалилъ цѣн-
ните на материали въ ушърбъ на дѣржавата, на която той е министъръ. А чѣмъ дадава, казватъ търговците за тия нѣща“. — Всичко това е изхврълено. Съгласете се,
г-да, че тая цензура е една цензура, която е поставена чисто и просто да пази васъ, да пази личностите било на виши министри, било на виши депутати отъ това да не знае народътъ какво тѣ вършатъ. Подобна цензура едвали лѣжка съ имало и менъ ми се струва, че всички единъ отъ васъ, който би дрѣзналъ да заговори за свободолюбие, за народовластие, би трѣбвало да се черви прѣдъ подобни факти.

А. Кундалевъ (з): Г. Бръшляновъ! Какво печелят членовете на управителния съветъ на „Народния магазинъ“? Бихте ли могли да кажете?

Ц. Бръшляновъ (п): Защо ви е срамът да оставите да се пише това?

Х. Ветовски (з): Защото е глупости.

Ц. Бръшляновъ (п): Защото толкозъти стига умътъ.

А. Кундалевъ (з): Кажете какво се дава на членовете на управителния съветъ? Азъ съжалявамъ, че не разбираате. То е кооперативно дружество. (Смѣхъ)

Ц. Бръшляновъ (п): Самиятъ фактъ, че вашата цензура не пропушта това антрефиле, показва, че вие се срамувате отъ този фактъ. Друго, г-да. Азъ въ края на м. юни направихъ тукъ едно питане, което не се прочете отъ г. председателя.

Прѣдседателътъ: Питанието не се четатъ.

Ц. Бръшляновъ (п): Така де!

Прѣдседателътъ: Да знаешъ!

Ц. Бръшляновъ (п): Думата ми е, че до днесъ неговото съдържание не може да стане известно, защото азъ го дадохъ да се помести въ нашия вѣстникъ, но цѣлото бѣше изхвърлено отъ цензурана. Когато се напишне едно антрефиле въ вѣстника, за да се напомни неговото съдържание, то цѣлото се изхвърли. И ето какво се изхвърли. И питамъ се: това цензура която може да се оправдае ли е? Тамъ се казваше: „Ето минава повече отъ седмица, откакто народниятъ представителъ Бръшляновъ направи питане по гочението и вандалищината, извършени отъ столичната полиция надъ руските бѣженци“. Касаешъ се за нѣколко души бити професори въ участъка безъ никакво основание ѝ причини. (Чете) „Въпросътъ е отъ големо политическо значение. Държава и народъ . . .“

Министъръ С. Омарчевски: Това е една лъжа, затова не се пусна. Никакви любови въ участъците не е имало.

Ц. Бръшляновъ (п): Азъ желахъ да кажете, че е лъжа, но досега не отговорихъ. Отговорете, че е лъжа.

Прѣдседателътъ: Моля Ви се, г. Бръшляновъ, излишно губите време.

Ц. Бръшляновъ (п): Съжалявамъ, че съмъ врѣмето; нѣма да чета цѣлото. — Най-послѣтъ която и брой да вземете, г-да, отъ нашия в. „България“, така е обезобразенъ, че може да се каже, че това не е цензура, а вандализъмъ.

Нѣкой отъ земедѣлците: Не се чете вашиятъ вѣстникъ.

Ц. Бръшляновъ (п): Но за „Земедѣлско знаме“ нѣма цензура; нито единъ редъ отъ „Земедѣлско знаме“ не се заличва. А въ „Земедѣлско знаме“, г-да, има такива нѣща писани и особено отъ рѣчи на г. Стамбoliйски, отъ неговите интервюта и пр., които най-много може-би биха заслужавали да почувствуватъ стгорѣ съ червения калемъ на цензорите. Твърдението на г. Стамбoliйски, че прогресивната, народната, демократическата и радикалната пртии сѫ военнопобиви, че тѣ искатъ война, илюзия че и комунистътъ искатъ война, и слѣдътъ това увѣрението му прѣдъ вѣнчния срѣтъ, че българскиятъ народъ не е за войната — защото само той, Стамбoliйски, не е билъ за войната — мислите ли вие, че това нѣщо, пропуснато въ печата, не врѣди на интересите на България? Ако имаше цензура, която дѣйствително се грижи за интересите на България, тя трѣбаше тѣкмо тукъ да посегне. Но нѣщо друго. Вземете „L'echo de Bulgarie“, полуофициозенъ вѣстникъ. Азъ не мога да повѣрвамъ г. Стамбoliйски точно така да е направилъ, както тукъ се твърди. Но ето какво се пише. И азъ се чудя защо цензураната тукъ же не е упражнила своята властъ?

Х. Славейковъ (д): Френски не разбира цензорътъ.

Ц. Бръшляновъ (п): (Чете) „Dans une lettre aux chambres de commerce et d'industrie, M. A. Stambolijsky, president du

Conseil, avise ces derni es de la reprise de nos relations commerciales avec l'étranger et les invite   prêter leur concours, comme par le passe,   la bonne marche du commerce. Le premier ministre engage nos chambres   travailler au développement de nos relations commerciales en particulier avec l'Angleterre.“

Нѣкой отъ земедѣлците: На българеки четете. (Веселостъ)

Ц. Бръшляновъ (п): Г. г. народни представители! Касае се за писмото на г. Стамбoliйски до търговските камари. Като се прѣдава накратко негозото съдържание, най-накрая се твърди, че г. Стамбoliйски ги ангажира — а ако прѣведемъ думата „engage“ най-меко — приканва ги, насочва ги — да заведатъ търговски сношения специално, особено съ Англия. Не ще и дума, да се води търговия съ Англия, това е една нужда за страната, но единъ президентъ-министъръ да се адресира официално до търговските камари и прѣскачайки други държави, съ които ние имаме полгѣни интереси и къмъ които трѣбва да бѫдемъ твърдѣ внимателни да ги кани, да ги ангажира за една търговия само съ Англия, съгласете се, че това не вѣрвамъ г. министъръ-прѣзидентъ да го е направилъ?

Отъ комунистите: А-а! (Смѣхъ у земедѣлците)

Нѣкой отъ комунистите: Защо отива въ Лондонъ?

Ц. Бръшляновъ (п): Ако вѣстникътъ е писалъ така, цензурана трѣбаше да упражни своето влияние. Вие виждате проче за какво сѫществува тази цензура.

Прѣдседателътъ: Свършете, врѣмето Ви изтече. Има думата г. Гатевъ.

Н. Пѣдаревъ (д): Има още двѣ минути.

Прѣдседателътъ: Азъ зная.

Ц. Бръшляновъ (п): Проче ние ще гласуваме за единъ дневенъ редъ, който осъжда както цензураната, така практикувана отъ васъ и съмисълътъ на която вече е съвършено изчезналъ и съѣдователно тя трѣбва изцѣло да се махне, така сѫщо и военното положение.

Нѣкой отъ комунистите: Вие че сте по принципъ противъ цензураната.

Ц. Бръшляновъ (п): Но като е въпросъ и за събранията, и тамъ ние ще гласуваме за пълна свобода на публичните събрания. Научавамъ се, безъ да знамъ това окрѫжно, че министъръ А. Димитровъ е наредилъ да не ставатъ събрания, макаръ на закрито, масово, т. е. въ цѣлата страна. На какво основание се върши и върно ли е това, ние не знаемъ, но това се числа по вѣстниците и не се опроверга. Очевидни е, че правителството всичко иска да стори, за да не лѣзволи на българския народъ да бѫде освѣтяванъ върху онова, което то върши, върху онова, което то замислява. Съ всички тия свои дѣйствия то внася единъ смутъ, спася една тревога въ обществото, то върши тѣкмо противното на онова, което ужъ бѣше си поставило за пѣль: събона и възсъздаване на стопанска България. И една отъ главните причини, за да не можемъ да постигнемъ ние тия резултати е именно от欠缺ността на сигурността, както на личността, така и на мисълта. Ето защо наложителна нѣща е да се прѣмахне цензураната.

Прѣдседателътъ: (Звѣни) Има думата г. Гатевъ. Моля Ви се, г. Бръшляновъ, не злоупотребявайте.

Ц. Бръшляновъ (п): Азъ бихъ желалъ да кажа двѣ думи по адресъ на закачката, която прѣди малко ми се направи отъ лъво, . . .

Х. Ветовски (з): Нали ще се обединявате сега?

Ц. Бръшляновъ (п): . . . че не съмъ билъ противъ цензурана по принципъ. Азъ никъде доста-голямо се обяснявамъ. Но, г. г. комунисти, азъ нѣма да ви направя удоволствието да споря съ васъ тогава, когато всичкото ми внимание трѣбва да бѫде насочено тукъ на дѣло.

Отъ земедѣлците: А-а!

Ц. Бръшляновъ (п): Вие често се явявате безъ да щете като единъ гърмоотводъ на всички стръли, които отъ тукъ (Сочи земедѣлците) се коватъ, за да се хвърлятъ върху тѣхъ. (Сочи земедѣлците) Съ васъ като принципни противници всѣкога ще ми бѫде приятно да споря, но понеже питате, ето моето мнѣніе и по въпроса за нашата роля въ нашия животъ. На васъ, г. г. комунисти, до голяма степенъ дължимъ тукъ тия господи. (Сочи земедѣлците). Оживление въ земедѣлците.

Т. Ценовъ (к): Вие ги крѣпихте.

Ц. Бръшляновъ (п): Защото вашата готовност да вършите лудории въ България парализира онази солидна, онази здрава част отъ българското общество, . . .

Т. Ценовъ (к): До вчера се цѣлувахте.

Ц. Бръшляновъ (п): . . . която не би позволила да се вършатъ безобразията и скандалите, които се вършатъ сега благодарение на васъ.

Т. Ценовъ (к): Тѣ продължаватъ това, което вие вършите напрѣдъ.

Ц. Бръшляновъ (п): Ако вие малко поумнѣете, ще бѫдете сигурни, че България скоро ще се отврѣ отъ тия „дрънки.“ (Сочи земедѣлците). Смѣхъ въ лѣвицата. Възражения отъ комунистите)

В. Коларовъ (к): И той е отъ сѫщия долъ друйка.

Прѣседателътъ: (Звѣни)

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Г. г. народни прѣставители! Интерпелацията на групата ща широките социалисти, която разви нейния лидеръ г. Пастуховъ, се касае до погазване най-цѣнните блага на българските граждани: свободата на словото и събранията. Менѣ ми се чини, че мене лично не ми се пада да говоря по този прѣдметъ.

С. Коевъ (з): Много право.

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Зашто?

С. Коевъ (з): Защото трѣбва да се очидишъ самъ. (Глычка)

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Г-да Азъ ви моля да ме оставите да се изкажа.

Прѣседателътъ: Моля ви се г-да, оставете оратора да говори.

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Не ми се пада да говоря по този прѣдметъ, защото азъ съмъ пратенъ тукъ между вашата срѣда отъ коалицията, която обяви войната въ 1915 г., и министрите отъ тази коалиция се обвиняватъ отъ васъ, почти отъ всички групи тукъ, въ най-тежко прѣстъпление, въ измѣна спрѣмо отечеството. Докогдѣ слѣдователно тежи надъ главата ни това най-тежко обвиненіе, нѣма съмѣнѣе, ще бѫде куриозъ да се занимавамъ съ въпроса, че сѫ супендирани извѣстни права, които сѫ осветени отъ конституцията, като послѣдствие отъ тази война, като послѣдствие отъ тази катастрофа, за която нашите първи хора сѫ хвърлени въ затвора.

Нѣкой отъ земедѣлците: Какъ сте останали вие вънъ?

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Но ще ми позволите да кажа нѣ-колико думи върху единъ цѣненъ фактъ, който се релевира тукъ инцидентно, но който е въ тѣсна връзка както съ въпроса, повдигнатъ съ интерпелацията, така сѫщо и съ войната и катастрофата произлѣзла отъ войната. При отговора си на интерпелатора г. министър-прѣседателътъ, като говорѣше, макаръ инцидентно, за катастрофата, същата съмѣдѣлътъ войната, декларира категорически, че тази катастрофа е причинена отъ правителството, което дойде на властъ прѣзъ юни мѣсяцъ 1918 г., сир. отъ демократите и радикалите.

Министъръ С. Омарчевски: А?

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Министъръ-прѣседателътъ го декларира категорически въ отговора си по интерпелацията на Пастухова,

Нѣкой отъ земедѣлците: Оправда се вече!

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Г. министъръ-прѣседателътъ въ много случаи е загатвалъ, но така категорически, както миналия четвъртиятъ, не се изказвалъ. Независимо отъ туй официозътъ на правителството допълни и допълни, че катастрофата, станала прѣзъ 1918 г., е причинена отъ демократическото правителство, въ което влизаха демократи и радикали, ржководѣйки се отъ користолобиви зъбражения. Министъръ-прѣседателътъ каза тукъ, че може да се постигне единъ почтенъ миръ, ако тогавашните министри, ако тогавашните кабинетъ отъ 1918 г. би прибрали да направятъ единъ сепаративенъ миръ, какъвто имало възможностъ да направятъ.

Нѣкой отъ земедѣлците: Не даваше Фердинандъ.

Д-ръ Т. Гатевъ (л): . . . но за да спасятъ на тѣхентъ единъ политически приятель тютюните, демократическите министри не направили туй. Азъ не мога да обвинявамъ, г-да — не знамъ, нѣмъ факти, не разполагамъ съ никакви факти, за да мога да обвинявамъ — но за мене е цѣненъ този фактъ, който се констатира отъ най-високото място прѣдъ Народното събрание, че катастрофата слѣдъ войната е причинена отъ демократическото правителство.

Отъ друга страна демократите нееднаквато сѫ имали случай да релевиратъ фактътъ, че катастрофата се дължи на прѣдателството. Демократическиятъ министъръ-прѣседателъ най-напредъ въ 1918 г. въ едно събрание, ако се не лъжа, въ театъръ „Ренесансъ“ или „Нова Америка“, го декларира. Но не е важно това. Г. Малиновъ на 2 октомври 1918 г., като министъръ-прѣседателъ, въ деклариранъ официално въ залата на Министерския съветъ, че катастрофата се дължи на прѣдателството на фронта. Въ сѫщата година, 1918, на 4 октомври декларира тукъ, прѣдъ Народното събрание, сѫщото: че катастрофата се дължи на прѣдателството на Доброполе, . . .

Нѣкой отъ земедѣлците: Отъ София.

Х. Пенчевъ (з): Не е доказалъ; той е приказвалъ.

Д-ръ Т. Гатевъ (л): . . . на прѣдателството, организирано на Доброполе.

Нѣкой отъ земедѣлците: Отъ войниците!

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Азъ искамъ да извадя едно логическо заключение бѣ джанъмъ рго дошо сиа. Азъ питамъ сега, ако отъ една страна . . . (д-ръ Й. Фаденхехтъ се смѣе) Г. Фаденхехтъ! Недѣлите се смѣя, защото имате и Вие доза вина въ тая работа.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (р): Добрѣ де.

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Излѣзвте та ми отговорете.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (р): Добрѣ, ще отговоря. Има място, кѫдето ще отговоряме.

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Питамъ сега азъ: ако отъ една страна г. Малиновъ, прѣседателъ на кабинета въ 1918 г., който пое управлението отъ Радославова, твърди по единъ категорически начинъ, че единъ нестъмливъ начинъ, че катастрофата се дължи на едно прѣдателство на Доброполе, прѣдателство организирано; ако, отъ друга страна, министъръ-прѣседателъ Стамболовъ твърди, че катастрофата се дължи изключително на користолобиви цѣли, които приписва на кабинета отъ демократи и радикали въ 1918 г. — на какво основание се държатъ и обвиняватъ наши първи хора за нѣкаква си катастрофа (Общ смѣхъ), ако искате да бѫдете логични, ако искате да бѫдете послѣдователни? (Възражения отъ земедѣлците)

К. Томовъ (з): Отъ тамъ (Сочи комунистите) не се признава, че има мѫженици за катастрофата отъ войната.

Прѣседателътъ: Моля, г-да, пазете тишина, за да се изкаже г. Гатевъ.

Продължавайте, г. Гатевъ. Имате още три минути.

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Тогава нѣма да ме оставите да се изкажа.

Прѣдседателътъ: Продължавайте, г. Гатевъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (р): Той си каза заключението — съврши се. Какво иска повече?

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Азъ бихъ желалъ . . .

Г. Колевъ (з): Да заповѣдате да отидете въ затвора г. Стамболовски.

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Какво, какво?

Т. Цековъ (к): За цензураната и военното положение не дѣйте говори.

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Азъ ви казахъ, че този въпросъ е въ зависимост отъ въпроса за катастрофата, който се повдига. Вие, повечето групи, които възбуджате обвинение противъ насъ за измѣна спрѣмо стечеството, вие формулирате обвинението въ закона отъ 22 септември 1919 г. така: даватъ се подъ сѫдъ министрите на Радославовия кабинетъ, затова защото сѫ обявили войната въ 1915 г. Ако бѣше, че се даватъ министри, депутати и други подъ сѫдъ за това, че сѫ обявили войната съ користолюбиви цѣли, азъ нѣмамъ нищо противъ това. Не само съмъ съгласенъ да се сѫдятъ съ единъ законъ такъвъ, какъвто нѣма никакъ по земната кора, съ обратна сила, но съмъ съгласенъ да се линчуватъ, ако се докаже, че користолюбиви цѣли сѫ ги дѣвижили при обявяването на войната.

Т. Цековъ (к): Това народниятъ сѫдъ ще направи.

Д-ръ Т. Гатевъ (л): Но докато обвинението е формулирано, че не съ користолюбиви цѣли сѫ обявили войната, а чисто и просто защото сѫ обявили войната и отишли на страната на съюза; и докато отъ една страна министъръ-прѣдседателъ Стамболовски и бившиятъ министъръ-прѣдседателъ Малиновъ твърдятъ, че катастрофата не е извършена отъ правителството въ 1915 г. — първиятъ твърди, че катастрофата е причинена отъ правителството въ въ 1918 г. а вториятъ твърди, че тя се дължи на прѣдателството на Добро-поле — менъ ми се чини, че е крайно нечестиво и ако щете една сѫдебна грѣшка да се държатъ нашите първи хора въ затвора и да не се дадатъ въ сѫдъ истинските причинители на катастрофата.

Прѣдседателътъ: Има думата г. Григоръ Василевъ.

Г. Василевъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣставители! Въпросътъ за военното положение, цензураната и свободата на събранията се повтаря и тури на разглеждане много често, защото наистина положението, до което е дошла страната, е много тежко. Интерпелаторът г. Пастуховъ разви своята интерпелация твърдѣ добре. Чухме съдѣтъ това и много дѣлгия отговоръ на г. министъръ-прѣдседателя. Въ малкото време, което имаме ние, останалите групи, ние ще трѣбва по възможност да кажемъ само същественото, което желаемъ да кажемъ.

Първо, ние не можемъ да одобримъ, чие можемъ само да порицаемъ практиката по отношение на питанието и интерпелациите и специално по отношение на тази интерпелация. Тя е важна по своето съдѣржание, не е важно, кой я е повдигналъ. Министъръ четвъртиятъ министъръ-прѣдседателъ изчери врѣмѧто, вдигна се за съдѣданието и съдѣлъ осемъ дена ние сме призовани да се занимаемъ съ нея. Така въ европейските парламенти не става; въ страни, които се уважаватъ, въ парламенти, които сами се зачитатъ, това нѣщо не става. Този въпросъ е важенъ, той чакаше бѣрзъ отговоръ. Не говоря за съдѣржанието на отговора, той можеше да биде сѫщиятъ, но да бѣше се изчерила въпросътъ и да минемъ на друга работа.

Прѣдседателътъ: Нѣмаше време.

Г. Василевъ (д): Имаше време. На 8 ч. се вдигна засѣданието, а ние можехме да свършимъ въ 9½ ч.

Прѣдседателътъ: Защо не направихте прѣложение? Вие не го искахте.

Г. Василевъ (д): Вие вдигнахте засѣданието много на бѣрзо.

Прѣдседателътъ: Трѣбваше да направите прѣложение.

Г. Василевъ (д): Вторъ въпросъ. Г. министъръ-прѣдседателъ не отговори по съществото на интерпелацията. Това той направи на края на своята рѣч, твърдѣ дѣлга, съ нѣколко думи, а се занима съ странични въпроси и по този начинъ ни задължи и ние да ви отвлечаме вниманието съ странични въпроси.

Каква е мотивировката на г. министъръ-прѣдседателя, за дѣлто той ще държи военното положение и цензураната и ще запрѣща събранията когато поискатъ? Мотивировката е, че положението е тежко какъвътъ, така и вътрѣ въ страната. Е добре, що се отнася до външното положение, иже чухме отъ него тукъ, по поводъ на интерпелацията, че то е тежко и го принуждава да държи всички тия ръждящи оръжия за борба противъ своите противници. Обаче на други събрания, даже вчера предъ събранието на официеритъ, той казва: „Външното положение е блѣстящо; Англия не може какъ да ни се нагледа, Франция — наша приятелка, съ сърбите сме великолѣпно, съ ромъните — също, даже съ Венизелосъ.“ Една непослѣдователност, единъ начинъ на аргументиране несериозенъ и въ първия и въ втория случай.

По въпроса за вътрѣшното положение. Положението е тежко, но да се попитаме въ какво е тежко и коя е причината на това? Правителството щосочва нѣкаква опасност отъ лѣво, въ комуниститъ, въ тѣхните комииши — широките, и въ буржоазните партии. Коя е тази опасност? То е, че искали война. Нашето мнѣніе, на демократитъ, е едно: нѣма нито една партия въ България, която желае война — нито правителствената, нито въ редоветъ на опозицията. Това е нашето дѣлбоко убѣждение, безъ да желаемъ да запцизваме вѣсъ или настъ.

Нѣкой отъ земедѣлицѣ: Кой шука слуховетъ?

Г. Василевъ (д): Нито една партия не желае война, не може да мисли за война, и който говори противното, той дѣйствува противъ България съзнателно или по глупостъ.

И. Януловъ (с): Много право.

Г. Василевъ (д): Никой не иска война, всички треперятъ да не би България да загине. И вие най-много трѣбва да мислите по този въпросъ, защото сте на вѣсъ; вие трѣбва да искаете не упреци, а съдѣйствиетъ, ако положението е тежко. А тежко му на този, който би отказалъ да даде съдѣйствието си, когато се иска да се запази дѣржавата, която е и наша, и наша, и на всички.

Прочее никой не желае война. Призракътъ на войната се издигна отъ министъръ-прѣдседатели, който сѫщеврѣменно е и министъръ на външните работи. Той по този начинъ врѣди на България, врѣди на себе си, врѣди на своята партия и той трѣбва да прѣстане да се занимава съ този въпросъ. Вътрѣшното положение е лошо. Защо е лошо? Правителството само заявява и се хвали съ това: „Ние сме обявили война на всички — на всички партии въ Парламента, на всички професии въ отъ Парламента, на всичко, което е въ града, което е вънъ отъ настъ; ние воюваме съ свещениците, ние воюваме съ сѫдийтъ, съ учителитъ, ние воюваме съ съюза на търговците, на индустриялите и пр.“

И. Симеоновъ (д): И съ бензина.

Г. Василевъ (д): Е добре, азъ мисля, че правителството има една погрѣшна тактика не само за съюза на земедѣлиците, а погрѣшна за страната, което е по-важно. Тази тактика е съврѣшено лоша и съврѣшено опасна, защото по този начинъ правителството сковава страната, хвърля я въ вътрѣшна опасност и то не може да види, даже да иска, външното тежко положение, а още по-малко може да се заеме да го поправи, ако допуснемъ, че е възможно нѣщо да се поправи. Вие сте обявили война на всичко въ страната и за да можете да водите войната, която сте обявили — гражданская война — вие казвате, че имате нужда отъ срѣдствата на всѣка война; и отъ цензура, и отъ военно положение, и отъ запрѣщение на събранията. Е добре, този путь не е добъръ. Каквото щете вие да възразявате, колкото и да искаете да ни казвате, че ние сме недобросъвѣтни, че не желаемъ да ви услугимъ, че имаме коварни планове спрѣмо вѣсъ, въ всѣки случай азъ искамъ да вървамъ — това е моето дѣлбоко убѣждение — че вие сами, когато се попитате на самъ, все остава у васъ едно съмнѣние, една ясна мисъль, че вие сте причината на тежкото вътрѣшно положение, че вие тласкате страната

въ този пътъ. Не е въпросът за отдални лица, не е въпросът за отдални партии. Вие виждате, че България систематически се тласка къмъ загиване.

Отъ земедѣлците: Брей-й-й!

Г. Василевъ (д): Вие давате декларации въ „Echo de Bulgarie“, ѝ да успоконте чуждия капиталъ и го каните тукъ, макаръ че Хърдъ пише до търговските камари, че е безполезно да дойде тукъ английски капиталъ и нѣма да дойде. Камаритъ, които изпратиха писмо до Райко Даскаловъ — и той е получилъ писмото на Хърдъ — казава: „Бихме желали английски и всѣкакви чужди капитали да дойдатъ тукъ като сътрудници на българския капиталъ, обаче производството да остане българско, подъ българско знаме да се развива“. Ние унищожаваме зародиша на капитала, когато си мислимъ, че имаме капитализъмъ, че имаме развита индустрия, че имаме страшно развита търговия и че трѣба да ги обуздаемъ. Не е въпросъ за отдални личности, за отдални прѣстъпници, които трѣба да се сѫдятъ. Всѣки прѣстъпникъ трѣба да се сѫди. Въ България нѣма индустрия, а има единъ зачатъкъ недоразвитъ, спрѣль развитието си поради войните. Ако той не се развие, нѣма народно стопанство, нѣма стопанска България, а ще останемъ едно овчарско, едно скотовъдно племе; ще дойдатъ чужденци да ни нареджатъ, защото ще откуплятъ фабриките, ще взематъ желѣзициите, мините и ние ще останемъ само роби, които ще работятъ за чуждия капиталъ. Чуждиятъ капиталъ, който иде да проникне тукъ, за да подпомогне българското производство, търговия и индустрия, добре е дошли, настърчете го, и ние ще ви помогнемъ въ това отношение, ако желаете нашата помощъ — не казвамъ, че непрѣбѣнно я искате. Но когато вие, защото се боните отъ чужденеца, му правите декларации: „Заповѣдайте, елате, всичкото наше съѣдѣствие“ и въ сѫщото време унищожавате българския капиталъ, вие по този начинъ работите не за България, а за онѣзи гости, които сѣѣтъ да ни взематъ като добра плячка.

Излишно е да говоря, че съществуването на военното положение не бѣше аргументирано отъ министъръ-прѣдседателя; излишно е да ви убѣждавамъ, че то трѣба да се видигне, защото имаме миръ. Излишно е да ви говоря за цензурата. Цензурата е осаждена отъ конституцията. Когато има война, азъ иматъ всѣко отъ васъ: ще позволятъ на вѣстникъ въ София да пише: „Замина единъ треньъ съ войници за Юстендилъ или за Варна“, въобще да дава свѣдѣнія за неприятеля? Никой нѣма да допусне това. И азъ помня декларацията на единъ комунистъ тукъ, отъ трибуналата: „Ние никога нѣма да допуснемъ да се пишатъ въ нашия вѣстникъ такива съѣдѣния и не е наша работа това; нѣма съзнателно да прѣдаваме на противника работи за положението на нашата армия“. Редъ ограничения се налагатъ въ време на война, въ време когато има миръ, когато си окупирани и не си господарь на това, което имашъ, което по форма управлявашъ още. Но когато има миръ, всичко това е неестествено, врѣдно за развитието на държавата, всичко това е извѣрено тежко. И въ сѫщностъ всички тѣзи ограничения сѫ насочени само къмъ туй: да не може да се подложи на критика правителствената политика и специално подвигътъ на правителствените хора, специално на чиновниците. И азъ бихъ желалъ вие, членовете на земедѣлъския съюзъ, да ми повѣрвате, че всички този приливъ, който имате отъ чиновници, той е, който ще ви изяде главата, той е най-лошото за васъ. Вие нѣмате свои кадри, вие сте събрали най-негодното отъ всичко тукъ, въ страната, отъ кѫдѣ повече, отъ кѫдѣ по-малко — и азъ съмъ убѣденъ, че и вашите министри не могатъ да иматъ друго мнѣніе — понеже не сгѣ имали нищо готово и сега набързо прибирате хора. Реабилитирай се нѣкой осажденъ-неосажденъ, другъ осажденъ петъ пъти, отива при близки негови познати, назначаватъ го и на втория денъ извѣршва ново прѣстъпление, а вие забранявате на печата да спомене името на провинилия се чиновникъ. Недѣйтѣ мисли, че съ течение на времето вашиятъ мѣрки нѣма да бѫдатъ опасни и за васъ; но тѣ сѫ опасни прѣдъ всичко за напето обществено развитие, за нашата държава.

Искамъ да отговоря съ двѣ думи по другъ единъ пунитъ отъ отговора на г. министъръ-прѣдседателя.

Прѣдседателътъ: Г. Василевъ! Оставатъ Ви още петъ мицутъ.

Г. Василевъ (д): Г. министъръ-прѣдседателъ въ своята дълга рѣч се занима най-много съ въпроса за виновниците на войната, за радомирската революция и т. н. Азъ нѣма да говоря за обявяването на войната. Азъ трѣба да спомена, че на юни 1918 г. — и г. Гатевъ трѣба да си спомни това — правителството на Малиновъ и радикалътъ дойде, защото цѣлата страна и нѣпата армия искаха министерска промѣна.

К. Томовъ (з): Искаха миръ и примирие.

Г. Василевъ (д): Миръ и примирие трѣзъ ново правителство, защото Радославовъ не искаше.

К. Томовъ (з): Да.

Г. Василевъ (д): Дойде новото правителство, въ което бѣха поканени да участвуватъ всички. Нѣкои се съгласиха, други — не, но правителството управляваше съ блока, опираше се на блока. Едва въ септември започватъ военниятъ дѣйствия, които доведоха катастрофата. Въ миналото застѣданіе г. Стамболийски заяви, че той е, който е наложилъ примирянето на царь Фердинандъ отъ една страна, и отъ друга страна, че демократи, радикали и германци сѫ се коалирали противъ Стамболийски и противъ неговата революция.

С. Дупариновъ (з): Вѣрно.

Г. Василевъ (д): Слушайте сега кое е вѣрно. Азъ ще чета рѣчта на г. Стамболийски прѣдъ Народното събрание въ време на застѣданіето отъ 26 декември 1919 г. — оттогава нѣма повече отъ 6—7 мѣсесца. Стамболийски казва: (Чете) „На 24 азъ, бѣхъ, пакъ въ затвора. На 25 само мене пуснаха . . .“ По-нататъкъ: „Сѫщиятъ денъ азъ имахъ единъ двучасовъ разговоръ съ царь Фердинандъ и убѣждението ми бѣше, че този човѣкъ симѣта да арестува правителството, да докара отново Радославова на власт и да продължи войната“.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: И сега го казва.

Г. Василевъ (д): (Продължава да чете) „Него го лъжеша, че 10 германски дивизии отъ Русия ще дойдатъ тукъ, че заедно съ Макензена ще можемъ да направимъ нужното отстѫпление до Враца, постъпъ до Шуменъ и отъ тамъ съ единъ общъ напоръ ще изпѣдимъ съглашенските войски. Той бѣше дотамъ заблуденъ, че симѣташе Германия непобѣдима и искаше да свали демократия. Демократъ знаѧтъ това, азъ ги прѣдуправихъ: пригответе се срѣщу атентата на Фердинандъ“.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Той и сега го повтори.

С. Дупариновъ (з): А тѣ тукъ се плашеха да не ги симѣтъ.

Г. Василевъ (д): Комплотътъ противъ Малиновъ на 25 септември нѣма защо толкова да го освидѣтелствува. Фонъ Хинце, министъръ на вѫтрѣшните работи въ Германия, на 25 септември въ Берлинъ прѣдъ Райхстага заяви: „Ние сме взели всички мѣрки, за да свалимъ правителството въ София и да почнемъ войната отново, заедно съ нашите приятели“. Германцитъ искаха да свалиятъ правителството, то не се поддаде, дакъ бѣше готово да се бие и съ тѣхъ. Но посль тѣ видѣха, че не сѫ били въ състояние да направятъ нищо.

Отъ земедѣлците: А-а-а!

Г. Василевъ (д): Тѣ нѣмаха въ София, както Стамболийски разправяше басни, 10 дивизии, а имаха нѣколко немощни дружини, за нищо негодни, и не можеха да изпѣлнятъ своя планъ.

С. Дупариновъ (з): Толкозъ по-лѣтъ за васъ.

Х. Пенчевъ (з): Защо не сключихте примирие? Вие казахахте, че сме германска колония.

Г. Василевъ (д): По неисклучването на примирие съмъ дълженъ да ви заяви: не е фактъ, че министъръ-прѣдседателъ доказа и установи, че демократъ сѫ ви-

новин за катастрофата, но фактъ е, че той е казалъ това. Ние желаемъ една анкета законна, сериозна, честна.

Отъ земедѣлците: Тя иде.

Г. Василевъ (д): Когато се срѣщнемъ прѣдъ тази анкета, ние ще представимъ нашите аргументи и тогава ще видимъ кой какво е казалъ, кой какво е поддържалъ. Но ние искаемъ отъ уважение къмъ Народното събрание, отъ уважение къмъ себе си да направите туй по единъ начинъ достоенъ, който се прѣдписва и налага по конституцията.

Министър д-ръ Р. Даскаловъ: Ще го направимъ.

Г. Василевъ (д): Тогава ще видимъ кой е билъ на Добро поле, ще видимъ кой е обявилъ войната, ще питаме г. Добри Петковъ защо си подаде оставката прѣзъ май и защо искаше да свали Радославовъ, да дойдатъ демократитъ, защо войската не могла да стои, защо е била деморализирана, защо всички искаха да се избавятъ отъ тежкото положение; тогава ще видимъ кабинетъ на Малиновъ направилъ ли е постъпки за общъ и сепаративенъ миръ.

С. Дупариновъ (з): Вие, които бъхте въ главната квартира, твърдихте точно обратното. Вие бъхте душеприказчика на главнокомандуващия прѣзъ всичкото време на войната.

Г. Василевъ (д): Той тогава не бъше въ Кюстендилъ, а бъше въ Виена, кѫдето се лъкувале.

С. Дупариновъ (з): Вие като главноквартирствующи има да отговаряте.

Г. Василевъ (д): Ще видимъ кой има прѣстижения. Но на всѣки случай конституцията прѣдписва какъ да се направи анкета. И когато ще напечатате документите по тая анкета, както сега печатате оранжевата книга, тогава ще видимъ свѣдѣнието на еднитъ и другитъ, тогава ще видимъ откъдъ накъдъ Хинденбургъ пише, че за разстройството въ България, за деморализирането на армията Радославовъ не бъше виновенъ — nicht unschuldig, тогава ще видимъ кой е билъ за сепаративенъ миръ, кой какво е направилъ, тогава ще видимъ желаеха ли Франция и Англия сепаративенъ миръ, тогава ще видимъ разговорите въ Хага, тогава ще видимъ какво е казалъ американскиятъ генераленъ консулъ г. Мърфи, тогава ще видимъ билъ ли е той посрѣдникъ, какъвъ посрѣдникъ и какви сношения е ималъ съ правителството. И когато, г-да, имате всичко на ръка, тогава безспорно ще рѣшите по вашата съвестъ. Но така прѣдавателно, по празни приказки, защото нѣкой не чеълъ, документите въ своето собствено Външно министерство, защото не знае какъ има въ Военното министерство, защото не е чеълъ дипломатическиятъ документи да иска да унищожи една партия, нѣма да усъгъбне. Демократическата партия не се унищожава нито отъ засада, нито съ закани. (Рѣкоплѣскане отъ демократитъ)

Прѣдседателътъ: Има думата г. Теодоръ Теодоровъ.

Т. Теодоровъ (н): (Отъ трибуна) Г. г. народни прѣставители! Азъ съжалявамъ много, че не присъствувахъ, когато се е развила интерпелацията, и особено много съжалявамъ, че нѣмахъ възможностъ да чуя отговорътъ на г. министър-прѣдседателя. Четохъ въ пъкън вѣстници твърдѣ къмъ бѣлѣшки и ще ме извините, ако по моятъ свѣдѣни за казалото отъ него тукъ — а тукъ то е най-важното по тая интерпелация и тия дебати — не съмъ го схваталъ точно.

Т. Цековъ (к): 30 пъти сѫщото повтаря.

Т. Теодоровъ (н): Азъ чухъ, че г. министър-прѣдседателъ по този важенъ въпросъ — защо не вдига военното положение, защо не вдига цензурана, защо ставатъ тия административни произволи въ страната и тия по-съгателства върху личната свобода на гражданите — нищо не е казалъ, поне въ вѣстниците азъ не забѣлзахъ да е казалъ нѣщо сѫществено по този важенъ въпросъ, повдигнатъ отъ интерпелатора. Вмѣсто това азъ чухъ, че той се е хвалилъ тукъ за своите заслуги въ

миналото, заслуги, които се състояли въ туй, че той билъ съвѣтвала да се сключи примирянето, че по негово настояване приѣдъ г. Малинова и прѣдъ царя станало това примиряне, че той, по-нататъкъ съдѣствувалъ да се омиротвори страната. Е добре, за да мина накъде въ 15-ти минути, които ми дава правилинътъ, тия негови изявления, на първо място азъ мога да засвидѣтелствувамъ тукъ — и има живи свидѣтели въ оградата на туй Народно събрание отъ всички партии, които ще ме подкрепятъ — че всичко, каквото е казано въ смисъль, че г. Стамболовъ е, който е съвѣтвала г. Малинова да приеме сепаративния миръ и да нека примиряне, а сѫщо така и царя Фердинандъ, е отначалото до края — ако то е имало за цѣль да припише лични нѣкакви заслуги на г. Стамболовъ — лъжливо. Г. Стамболовъ въ тая работа нѣма абсолютно никаква заслуга. (Рѣкоплѣскане отъ демократитъ и народници) Г. Малиновъ си бѣше пригответъ телеграмата да иска сключването на сепаративенъ миръ още когато г. Стамболовъ не бѣше излѣзълъ отъ затвора. Г. Стамболовъ не видѣ г. Малиновъ, освѣнъ вечерта, . . .

Г. Василевъ (д): Когато г. Ляпчевъ замина вече.

Т. Теодоровъ (н): . . . слѣдъ като излѣзе отъ затвора, и то по моето най-силно настояване, защото той не искаше да отива при него. И когато той отиде заедно съ насъ — не съ насъ, понеже той дойде съ автомобила на Механджийски, а ние отидохме пѣши, той дойде като аристократъ — . . .

И. Симеоновъ (д): Ведноклѣпно!

Т. Теодоровъ (н): . . . тогава той се завъртя прѣдъ г. Малинова самъ 4—5 минути и излѣзе да се съвѣща съ г. г. Даскаловъ и Дупариновъ въ съсѣдната секретарска стая. Тогава вече не само телеграмата, за да се иска сключването на примире бѣше подадена, но и всичко бѣше пригответо за заминаването на г. Ляпчева, като правителствъ делегатъ за Солунъ.

Сѫщо така заслугитъ на г. Стамболовъ и по отношение омиротворението на страната сѫ по-скоро отрицателни, отколкото положителни, . . .

Обаждатъ се: Много вѣрно!

Т. Теодоровъ (н): . . . защото той не нѣйното омиротворение искаше, а нѣйното разбунтуване, искаше да запали огънят въ България, който сега се хвали, че билъ потушенъ. Не само въ посѣдѣніе числа на м. септемврий 1915 г., но и прѣзъ врѣмето, когато бѣше министъръ въ кабинета, прѣзъ 1919 г., той самъ ровѣше и подкопаваше мируътъ въ страната и искаше да види само смутове и размирици. Азъ нѣма да се спирямъ върху него вата хвалба, че той и неговата партия сѫ дѣйствуvalи за сваинието на Радославовъ; тя е отдигна тема и бѣлгарскиятъ народъ ще трѣбва да узнае истината по това — отъ тукъ, благодарение на правилиника, не може да я узнае, а ще я узнае отъ живото слово верѣдъ него. Тогава ще се види, че г. Стамболовъ лично — той бѣше въ затвора — и неговата партия иматъ най-малка заслуга за събарянето на Радославовия режимъ; напротивъ тѣ бѣха въ постояненъ контактъ съ Радославова — вземете вѣстниците отъ епохата и ще видите — имаха по-стоянни срѣчи съ него и водѣха прѣговори за попълване на кабинета и за закрѣпване положението на Радославовъ. Тукъ въ Камарата служиха само да съзвѣтватъ нашата акция, защото казаха: „Ние не искаемъ управлението, ние не сме готови за управлението, ние не гонимъ да свалимъ правителството.“

Министър д-ръ Р. Даскаловъ: Какъвъ голѣмъ грѣхъ имате Вие, какъвъ голѣмъ грѣшникъ сте Вие!

И. Гетовъ (з): Кажете нѣщо за бюджета прѣзъ 1916 г.

Т. Теодоровъ (н): Г. г. народни прѣставители! Когато азъ говорихъ за 3-ти дванадесетини, прѣди мене говори г. Турлаковъ. Вземете прочетете рѣчта му; азъ не знаехъ, че ще стане нужда да говоря на тая тема, за да ви донеса неговата рѣча въ неотпечатаните стенографически протоколи на Народното събрание, за да я видите. Г. Турлаковъ се биеше тогава въ гърдите и каза: „Ние не искаемъ да свалимъ правителството, ние

сме хора патриоти, затуй гласувахме кредити на правителството миналата сесия, и сега сме готови да направимъ същото, но понеже правителството не направи туй онуй, прѣдлагамъ да се гласува само $\frac{1}{12}$.

Отъ земедѣлцѣтъ: А-а-а!

Т. Теодоровъ (н): Г. Турлаковъ взема думата първи. Вземете прочетете рѣчта му и вие ще видите какви усуквания има тамъ. Но това сега не се разисква, сега се разисква въпросътъ трѣбва ли да съществува цензурата, трѣбва ли да съществува военното положение, трѣбва ли да се търпятъ по-нататъкъ още тия ограничения на свободата на хората, които се правятъ систематично отъ полицията и администрацията изобщо.

И. Гетовъ (з): За да си запазите имотитѣ.

Т. Теодоровъ (н): Г. Стамболовъ прѣзъ всичкото време, откакто бѣше амнистиранъ и слѣзе отъ тавана, дѣто бѣше се скрилъ, и дойде въ Министерския съвѣтъ, всички денъ говорѣше, всички денъ настояваше за вдигането на цензурата и бѣше наредилъ, щото дружбашитѣ да пращатъ своитѣ резолюции готови напечатани. Има една колекция въ Министерския съвѣтъ най-малко отъ хиляда такива резолюции, а може-би да еж останали нѣкои и въ многи книжа, защото отъ време на време ми попадаха въ ръцѣтѣ такива поръчани резолюции. Всички бѣха стереотипни, всички не се мириха съ съществуването на цензурата, съ съществуването на военното положение и достатъчно бѣше — даже и не се чакаше това — щото широките социалисти г. г. Сакъзовъ и Джидровъ по-напрѣдъ, послѣ г. Пастуховъ, да намекнатъ само за вдигането на цензурата и военното положение и г. Стамболовъ ставаше отъ мястото си и вдигаше най-голѣма горултия да иска непрѣмѣнно това да стане. Това ставаше почти всички денъ или почти всички два дена докато дойде министерската криза. Азъ заявихъ категорично, че по никакъ начинъ, въпрѣки тѣхнитѣ настоявания, подъ рисъкъ даже да дамъ оставката на кабинета, нѣма да се съглася да се вдигне цензурата и военното положение . . .

В. Драгановъ (з): Не се сърдете сега.

Т. Теодоровъ (н): . . . дотогава, докогато не бѫде сключенъ окончателниятъ миръ. Докато България се намира въ война съ своитѣ съсѣди, па ако щете съ цѣлния свѣтъ, съ 24 държави, ще направи само това, които всички добросъвестни български министъръ е длъженъ да направи, като цензурата нѣма да служи за притѣснение на мистъръ, нѣма да бѫде упражнявана отъ Военното министерство, а ще бѫде прѣнесена въ Министерството на външните работи, подъ вѣдомството на Дирекцията на печата. И за тая цѣлъ се направи съответно постановление отъ Министерския съвѣтъ, което подписаха всички министри, отъ всички партии въ кабинета.

Т. Цековъ (к): И насочено само срѣщу комуниститѣ.

Т. Теодоровъ (н): Всѣжи знае, че онази цензура бѣше далечъ по-мека отъ тази, която имаме днесъ. Г. Стамболовъ не се подчини и на това и не се съгласи, щото неговиятъ в. „Земедѣлско знаме“ да бѫде цензуриранъ отъ нѣкой другъ, а казавше: „Азъ ще го цензурирамъ, азъ отговарямъ за него, азъ съмъ министъръ, азъ зная какви сѫ интереситѣ на България, азъ ще ги пазя“. Толкова голѣмо бѣше неговото рвение, неговото усърдие да запази свободата на печата въ едно време, когато въ България на два пъти се импровизираха революции подъ формата на стачки или общи стачки или друга форма; когато България не бѣше склучила миръ и когато достатъчно бѣше най-малкиятъ смутъ да стане въ тая страна, за да бѫде оправдано нашествието на гръцкитѣ войски — три дивизии отъ които стоеха на нашата граница — на срѣбъскитѣ и на ромънскитѣ, всички да навлѣзатъ въ тая страна, съ която още сѫ въ неприятелски отношения, съ която не сѫ подписали миръ.

Също бѣше и за военното положение. И за военното положение не се стѣснявамъ да кажа и сега, че вземахъ ясно и положително становище, — и бѣхъ подкрепенъ отъ голѣма част отъ колегитѣ въ Министерския съвѣтъ — че военното положение също не може да се вдигне дотогава, докогато нѣмаме миръ, а имаме война. Особе-

ното положение въ Европа, ако щете въ Русия и другадѣ, опасноститѣ, които можеха да настанатъ тукъ, въ страната, поради съществуващото умопомрачение въ голѣма част отъ нашия народъ — и което и днесъ, трѣбва да признаемъ, не е изчезнало съвѣршено — не ми позволява да взема отговорността да вдигна военното положение, за да хвърля тази страна въ една анархия, въ една вѣтръща междуособица, гражданска война, която щѣше да съвѣри съ България, съ всичките ѝени свободи. И казахъ: ще нося тази отговорност, военното положение не може да се вдигне докато не се подпише единъ миръ съ неприятеля, докато слѣдователно ние се намѣрваме въ война. И азъ признавамъ правото на всѣки бившъ и бѫдещъ министъръ да обяви военно положение — това съмъ го казвалъ прѣзъ 1912 г. и по-рано — въ време на война. Въ време на война не може една страна да се управлява безъ военни съдилища — туй е тѣй естествено, че нѣма защо да се възстава противъ него. Но когато не сме въ война, както днесъ, или както не бѣхме прѣзъ Стамболовото управление и прѣзъ голѣма част отъ Радославовото управление или нѣкои други управления, ние сме въ правото си да искаме да съществува едно нормално правоъсѫдие, да нѣма военно положение, да нѣма изключителни съдилища. Ние днесъ сме вече въ едно време на голѣми придобривки въ общественото съзнание. Но какви сѫ днесъ тия господи, които въ недавното минало не ми даваха покой, които ми трохѣха кръвта и первитъ всички денъ и съ своитѣ резолюции, и съ скандалитѣ въ Министерския съвѣтъ, кѫдѣто засѣдавахме всички денъ до 8 ч., да искатъ вдигането на цензурата и да не се подчиняватъ на различнитѣ постановления на Министерския съвѣтъ, да не се подчинятъ на нея въ време на война, въ време на несключень миръ, въ време на несъвѣршени прѣговори за миръ, когато не знаемъ какви ще бѫдатъ прѣдиспанията на този миръ и отражението имъ върху духоветѣ въ страната — какви сѫ тѣ, казвамъ, които тогава се чудѣха каквътъ съмъ ретроградъ: Теодоръ Теодоровъ, дърътъ консерваторъ, налага цензура, а нѣкъ днесъ тѣ, пазителитѣ на народните свободи, които не приемаха цензурата да я налагатъ единъ Теодоръ Теодоровъ и други консерватори, които тѣ мислѣха за такива, които мислѣха, че въ страната настѫпва ерата на свободата, ерата на народовластнието, че се откриватъ нови пътища за щастие на България, днесъ тѣ я налагатъ! Това е, г-да, една страна ирония, ако не единъ неоправданъ политически цинизъмъ.

Прѣдседателътъ: Г. Теодоровъ! Свѣршете, изтече Ви времето!

Т. Теодоровъ (н): Свѣршивамъ. — Колкото, г-да, за военното положение, азъ считамъ, че днесъ военното положение не само че е по-странино, отколкото бѣше онова по-напрѣдъ, не само че гражданинъ се намиратъ сега въ едно по-голѣмо безправие, но то е много охудено съ съвѣршено варварски, ще кажа азъ, законоположения, които се създадоха въ тази и прѣдшествуваща Камара подъ отговорността на народовластниците отъ земедѣлската партия.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Тѣй!

Т. Теодоровъ (н): Закони, които иматъ текста на чл. 4 и на чл. 8 отъ закона за народната катастрофа, които не допускатъ други срѣдства за осигуряване прѣслѣдването на хората за прѣстъпление, освѣнъ прѣдварителното имъ задържане подъ стража, сѫ закони драконовски, които никое законодателство отъ 40 години насамъ не е посмѣяло да създаде въ България и които вие направихъ.

Отъ земедѣлцѣтъ: Много вѣрно! (Ржопытскане)

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Още много нѣщо има да видите.

Х. Пенчевъ (з): Вѣрно е, никой не се осмѣли да Ви вземе чифликъ.

Т. Теодоровъ (н): Ако прокарате още много такива нѣща, бѫдете увѣрени, че дълго време не ще можете да ги посочвате на свѣта, защото този народъ нѣма да ви остави да си играете съ неговите сѫдбии, нѣма да ви остави да се подигравате съ неговите свободи, той държи съмѣтка, той ще ви удави.

Министър д-ръ Р. Даскаловъ: Не се подиграваме. Това го говорят всички онзи, които въ продължение на 40 години са вършили прѣстъпления и докараха българския народ до днешното му дредже. Вие всички сте отговорници за това и ще отговаряте за вашите прѣстъпления. Запомнете! Това е началото.

Т. Теодоровъ (и): България е управлявана досега отъ сѫщите тѣзи избиратели, които днес са изпратили и въсъ.

Прѣдседателътъ: Г. Теодоровъ! Нѣма да Ви позволя да нарушавате правилника. Моля квестора г. Драгановъ да освободи трибуната отъ г. Теодорова.

Отъ лѣвицата: О-хо!

Прѣдседателътъ: Моля ви се.

Т. Теодоровъ (и): Днешното военно положение е десет пѫти по-лошо отъ военното положение на Стамболова, при което азъ съмъ се борилъ и тукъ и вънъ отъ тази трибуна, . . .

Прѣдседателътъ: Моля г. г. квесторитъ да поканиятъ г. Теодорова да напусне трибуната.

Т. Теодоровъ (и): . . . то е десет пѫти по-лошо отъ военното положение на Радославова, по-лошо отъ всички военни положения. То е военно положение на хора, които се заканватъ отъ внесотата на тази трибуна и които казватъ: „Били сме и пакъ ще биемъ“!

(Квесторътъ В. Драгановъ отива при Т. Теодоровъ на трибуната. Народни прѣставители отъ лѣвицата се наструпватъ около посѣдѣната)

Отъ лѣвицата: Позоръ! Позоръ!

Министър С. Омарчевски: Г. прѣдседателю! Правилникъ има ли тукъ или нѣма?

Т. Теодоровъ (и): (Напускайки трибуната) Свободолюбци! Нито една минута повече не оставяйте човѣкъ да говори. Дръжте строго правила! Не ви е срамъ! (Трапане отъ земедѣлци)

Х. Пенчевъ (з): Вие нито единъ пѫть не сте слизали отъ трибуната безъ квесторитъ да се викатъ.

Ю. Ганчевъ (и): Комунистъ не е сваленъ досега отъ трибуната.

(Глътка. Прѣрекание между П. Паскалевъ и В. Драгановъ)

Прѣдседателътъ: Моля ви се, г-да, седнете си по мястата.

В. Драгановъ (з): (Къмъ П. Паскалевъ) Разбойникъ!

П. Паскалевъ (д): Полицай на Радославова!

Прѣдседателътъ: (Звѣни) Моля ви се, г-да!

Има думата народниятъ прѣставителъ г. Сакжзовъ.

И. Симеоновъ (д): (Къмъ В. Драгановъ) Не Ви е срамъ. — Г. прѣдседателю! Да си оттегли думите опзи мръсникъ. Вие не трѣбва да оставяте такива хубосини да наричатъ хората разбойници. Г. Паскалевъ бѣше нареченъ разбойникъ. Ако бѣше за тѣзки отъ земедѣлци, Вие щѣхте да направите скандалъ.

Прѣдседателътъ: Моля Ви се, г. Симеоновъ, пѣмате думата.

К. Сидеровъ (р): Докарате Радославова да ви каже кой краде заедно съ Радославова.

Прѣдседателътъ: Стига, г-да! Думата е дадена на г. Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ (с): Г. прѣдседателю! По личното обяснение ли имамъ думата.

Прѣдседателътъ: Не. Вие сте записанъ да говорите по интерпелацията.

Я. Сакжзовъ (с): Напиная другаръ Пастуховъ ще говори.

Прѣдседателътъ: Тогава ще дамъ думата на следующия записанъ ораторъ — г. Константинъ Томовъ.

Я. Сакжзовъ (с): Моля Ви се, г. прѣдседателю, азъ не се отказвамъ отъ думата си. (Отива на трибуната)

Г. г. народни прѣставители! Азъ искахъ дѣйствително нея вечеръ, когато се разясняваше интерпелацията, да ми се даде думата, за да отговоря на ония мисли, които тогава изказа г. първиятъ министър Стамболовъ. Ние имахме да разгледаме една интерпелация по днешното положение; г. първиятъ министър на България съмъна за нужно да избѣгне третъ въпросъ, . . .

С. Георгиевъ (з): Оплати се отъ въсъ.

Прѣдседателътъ: Моля Ви се, г. Георгиевъ, оставете г. Сакжкова да се изкаже.

Я. Сакжзовъ (с): Не се оплати, но съмъна за угодно да изостави въпросътъ поставени на дневенъ редъ съ интерпелацията и да се залови съ вѣнчеваления върху своята партия.

Министър д-ръ Р. Даскаловъ: Защото го апострофирахъ, г. Сакжзовъ. Вие знаете това.

Я. Сакжзовъ (с): Така е, съвѣршено вѣрно е — защото то апострофирахъ, но никой пѫть единъ апострофъ и отговоръ на единъ апострофъ не бива да засмѧтъ всичкото внимание на едно засѣданіе, а пъкъ важните въпроси, по които Народното събрание трѣбва да бѫде занимансо, да бѫдатъ изоставени на заденъ планъ.

Министър д-ръ Р. Даскаловъ: Не го оставяха да говори, постоянно го прѣкъсваха.

Я. Сакжзовъ (с): Pardon. Ако има пѣкъ, който въ едно Народно събрание да владѣе аудиторията си, то е винаги първиятъ министъръ.

Министър д-ръ Р. Даскаловъ: Не е вѣрно. Постоянно го прѣкъсваха.

Я. Сакжзовъ (с): Това е било така винаги. И ние, когато искахме да чуемъ мнениетъ . . .

Министър д-ръ Р. Даскаловъ: Вие не искахте да чуете. Вие постоянно го прѣкъсвахте.

Я. Сакжзовъ (с): Не е вѣрно това, г. министре Даскаловъ.

Министър д-ръ Р. Даскаловъ: Вземете дневниците, ще видите. Вие не го оставихте половина часъ да говори.

Я. Сакжзовъ (с): Когато той вече настѫпи въ областта на миналото, да хвали себе си и да гори другите партии . . .

Министър д-ръ Р. Даскаловъ: Пакъ можете да го слушате.

Я. Сакжзовъ (с): Pardon. — . . . искахъ да кажа, когато той единъ себе си изтъква като благодѣтель на България, а съмъ за виновници седемъ партии тукъ прѣставени, очевидно е, че би трѣбвало по единъ човѣкъ отъ тѣзи седемъ партии да му отговори.

Министър д-ръ Р. Даскаловъ: Но да изложатъ на трибуната, а не да го прѣкъсватъ.

Я. Сакжзовъ (с): Дайте възможностъ въ една интерпелация по това минало или въ една анкета да се изкажемъ и пие така, както г. Стамболовъ си взема правото да занимава Народното събрание цѣли часове съ своята личностъ, съ своите дѣла. Както щете, но това е непарламентарно, това е и недостойно за единъ пръвъ министър да го вѣрши. Това врѣме мина. Сега г. първиятъ министър го нѣма. Азъ имамъ нужда тогава, ия вечеръ да се из-

кажа за лично обяснение, но не ми се даде тогава думата. Сега искате нашата група да се изкаже по поставените отъ интерпелацията въпроси. Добрѣ.

Г. г. народни прѣдставители! Винаги сме били на това мястое, че едни принципи не могатъ винаги да стоятъ еднакви за всички времена. Били сме винаги за свободата на словото, на печатното и на устното слово. Били сме винаги за личната свобода и за отмъняването на военното положение. Били сме винаги за свободата на събранията. Обаче има моменти, въ които ние също така сме съмѣтили за възможно по известни въпроси, които засъгватъ цѣла България, нейното външно положение, да туримъ малка граница на печатното слово, защото отътукъ нашите окупатори сѫт го изисквали. И винаги въ Министерския съвѣтъ — съжалявамъ, че г. Райко Даскаловъ не бѣше тогава министъръ, но приятно ми е да видждамъ тукъ нашия бивши другаргъ г. Цанко Бакаловъ — винаги въ Министерския съвѣтъ ние сме настоявали и прѣдъ воения министъръ и прѣдъ министра на външните работи цензурана да се отнася изрочно за нашите външни окупатори, за външните отношения на България, за отношенията на външните държави спрѣмо България.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: За комунистите.

Я. Сакъзовъ (с): Само за това, което казахъ.

Х. Пенчевъ (з): Я попитайте комунистите какво ще кажатъ.

Я. Сакъзовъ (с): Понеже става дума за комунистите, ще ви кажа, че за тѣхъ е била дадена свобода по отношение на вътрѣшните въпроси, по отношение на правителството, по отношение на министрите.

Отъ комунистите: Напр. 27 юлий.

Я. Сакъзовъ (с): Азъ съжалявамъ, че нѣмамъ сега възможност да ви посоча какви зачерквания сѫт ставали въ вѣстниците, и вие бихте видѣли, че това сѫт било телеграми, било отношението на наши български националисти по националния въпросъ, било пъкъ писания на комунистите, които псуваха налѣво и надѣсно и българските управници, и външните наши окупатори.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: И сега правятъ сѫщото.

Я. Сакъзовъ (с): (Къмъ комунистите) Дайте ми единъ листъ отъ вашите издания, въ които да бѫде зачеркнато нѣщо, което сте писали за българското правителство.

В. Коларовъ (к): Въ ваше врѣме „Работнически вѣстникъ“ бѣше спрѣнъ въ продължение на 20 дена. (Смѣхъ и ржкоплѣсане отъ земедѣлците)

Т. Теодоровъ (н): Защото не се подчиняваше на цензурана. Ако бѣхме болжевики, щѣхме да го спремъ завинаги.

Я. Сакъзовъ (с): (Къмъ В. Коларовъ) Вижте какво ви отговарятъ отъ тамъ. Азъ не помня добре точно този случай. Само едно мога да ви кажа, че вашиятъ дѣйствия, които сѫт почивали на законните основания, създадени отъ тогавашно врѣме, сѫт намирали въ наше лице най-голѣмите защитници и поддържаници прѣдъ Министерския съвѣтъ.

Отъ комунистите: А 27 юлий?

Я. Сакъзовъ (с): Това е вѣрно, което ви говоря: че винаги ние сме били ваши защитници и винаги засѣданието на Министерския съвѣтъ сѫт били пълни съ въпроси отъ една страна за васъ и отъ друга страна за земедѣлците, които сѫщо така затрудняваха по известно врѣме дѣйствията на правителството.

В. Коларовъ (к): Огледало на тѣзи ваши дѣйствия бѣше 27 юлий.

Я. Сакъзовъ (с): Г. г. народни прѣдставители! Азъ нѣмамъ това врѣме да се занимавамъ сега съ отговоръ на разширъ апострофи.

В. Коларовъ (к): Кажете за жертвите на Пастухова, за...

Прѣдседателътъ: (Звъни) Моля Ви се, г. Коларовъ.

Я. Сакъзовъ (с): Азъ имамъ да отговоря тукъ какво е мнѣнието на партията за интерпелацията. Достатъчно е това, което казахъ за васъ, за да ви бѫде единъ отговоръ, който ще може да ви задоволи.

Сега такова ли е положението по цензураната днесъ?

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Сѫщо такова.

Я. Сакъзовъ (с): Г. министъръ Даскаловъ казва, че и сега е сѫщото положение.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: И сега има хора, които говорятъ за възстания.

Я. Сакъзовъ (с): Г. министре! Вие говорите общо и въ тая обща ваша фраза има голѣма частъ истина.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Вие сами знаете, че е истина.

Я. Сакъзовъ (с): Азъ слѣдя въ нашия вѣстникъ какво се зачертава. Азъ не мога да знамъ какво е зачертавано въ другите вѣстници, но пакъ разбирамъ горѣ-долу отъ заглавията. Вие пазите да не падне сѣнка върху правителството, вие защищавате министрите, вие защищавате нашата партия отъ нападки, вие защищавате „Народния магазинъ“ отъ изнасяне на факти. Навсѣкѫдѣ, кѫмѣто се говори за правителството, азъ виждамъ какъ зачерквате това въ нашия вѣстникъ, и ви казвамъ, че като правите това, вие вършите едно беззаконие, вие злоупотрѣбявате; вие злоупотрѣбявате съ правото си да контролирате това, което се пише за външните държави, макаръ и днешното положение вече да не е такова, защото вие имате единъ ратифициранъ договоръ, вие сте въ миръ съ всички държави, близки и далечни, слѣдователно вие трѣбва да оставите българскиятъ граждани да се изказватъ.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Мирътъ се сключи и се прилага, но докато че е приложътъ окончателно, ние нѣмаме още миръ.

Я. Сакъзовъ (с): Мира го нѣма въ вселената, въ Европа, но ние сме въ мирни отношения съ всички.

С. Костурковъ (р): Та ако мирътъ се прилага 35 години, дотогава все ще държите военно положение и цензура!

Я. Сакъзовъ (с): Ако нѣмате вие цензура, какво право имате да зачерквате това, което се отнася до вашиятъ личности, до личните ви дѣйствия, до вашиятъ агитации, до вашиятъ злоупотрѣблението, до злоупотрѣблението на вашиятъ приятели, до злоупотрѣблението на вашия „Народенъ магазинъ“? Какво право имате, питамъ, да зачеквате това? Защо не оставите дотолкова, доколкото проникваме въ злоупотрѣблението, които се вършатъ тукъ-тамъ въ държавата, да ги изнасяме прѣдъ народа? Какво право имате вие да задържате българското печатно слово, да не говори за злоупотрѣблението на правителството? Очевидно никакво право. Вие употребявате цензураната като оръжие, за да защищавате вашиятъ личности, . . .

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Съвсѣмъ не.

Я. Сакъзовъ (с): . . . а за това вие нѣмате право.

Прѣдседателътъ: Г. Сакъзовъ! Врѣмето Ви минава. Оставать ви още 5 минути.

Я. Сакъзовъ (с): Позволете. Азъ ще си гледамъ сѫщо часовника.

По-нататъкъ говори се за военното положение. Вѣрно е, военното положение се създаде въ врѣме на войната. Въ врѣме на войната ние искахме да бѫде то облекчено, за да може да се даде възможност на българския падъръ да дишне. Когато ние бѣхме съ васъ заедно на властъ и съ демократъ и народници, ние се борихме въ Министерския съвѣтъ до границите на възможността да облекчимъ това военно положение, и тогава г. Цанко Бакаловъ, който обикновено не вземаше участие въ разискванията на Министерския съвѣтъ, и г. Стамболийски, който се разхождаше само по прозорците и пишеше своятъ

статин и бължки за „Земедълско знаме“, едвамъ можеха да ни подкрепят, когато ние вземахме думата, за да искаме смекчение на военното положение. Питамъ ви азъ: днесъ сѫщото ли е връме, имате ли вие днесъ окупационна войска, ...

Министър д-р Р. Даскаловъ: Да.

Я. Сакжзовъ (с): ... имате ли вие днесъ едно възстание, едно неумирено състояние на българския народъ? Вие това днесъ нѣмате. Ако вие имате пѣкаква опасност, за която говорятъ отъ лѣва страна, отъ страна на комунистите, тая опасност е единъ призракъ, тя е фиктивна. Това е вече едно усталовено мнѣніе на български граждани, на което мнѣніе трѣбва да се даде възможност да се проявява въ печата, да се проявява въ събрания, да се проявява и тукъ. Вие нѣмате право по никой начинъ да го натискате, да не позволявате това. Това е мнѣніе на една част отъ българското гражданство. Какво право имате вие да го затискате?

Министър д-р Р. Даскаловъ: Питайте г. Пастухова.

Я. Сакжзовъ (с): Той ще Ви отговори.

Министър д-р Р. Даскаловъ: Вие бѣхте за цензурана най-много.

Д-р П. Джидровъ (с): Прѣкрасно лѣжете, г. министре. Това е една такава лѣжа!

Я. Сакжзовъ (с): Г. г. народни прѣдставители! Като че ли ние сме се събрали тукъ, за да си възразяваме само.

По-нататъкъ думата е за политическите събрания. Позволете тия политически събрания. Та върху какво се гради днесъ тази възможност, щото българскиятъ народъ да изплати тукъ една голѣма част земедѣлци, една голѣма част комунисти, социалисти и отъ другите партии? Нали върху свободата, която свобода ние всички сме извървали въ разстояние на 25—30 години политически борби? Какъ сме ние будили този народъ въ градоветъ, въ крайнинитъ на градоветъ, въ селата! Какъ сме се борили ние тогава съ полиция, съ жандарми, дори съ войска! Какъ сме се борили съ злосторници-управници, за да можемъ да дадемъ възможност на българския народъ да чуе словото на българските будители, на българските политически създатели! Какъ сме се борили ние! Днесъ, когато пакъ България се повръща слѣдъ страшната катастрофа къмъ единъ мирентъ, живът, вие правите политическите събрания невъзможни. Вие ни говорите за окръжното на министър Пастухова. Увѣрявамъ ви, окръжното на министър Пастухова не би излѣзо на врѣмето си, ако ние всички можехме да бѫдемъ тукъ на мястото си, на поста си. Нито г. Стамболийски бѣше тогава на поста си, нито азъ бѣхъ тукъ, нито нашите другари имаха възможност да контролиратъ всичко опова, което се е вършило. Пастуховъ ви казва, че той отговаря за това свое дѣло. Той като министър на вѫтрѣшните работи по опънка, която е направилъ на вѫтрѣшното положение, е смѣтналъ това окръжно за необходимо. Но направено и създадено за него врѣме, това окръжно вие искате да разпространите не само за сега, но като за дено постоянно състояние на нашето общество. Смѣшно е това положение. Вие никого не можете да увѣрите, вие не можете да убѣдите даже вашиятъ избиратели, които тѣй вѣрятъ въ васъ и тѣй безгранично и безконтролно ви прашатъ тукъ да прѣставлявате тѣхните интереси, въ противното. Вашите избиратели много добре знаятъ, че забраната на политическите събрания е едно политическо дѣло, насочено да защищава васъ и да ви брани отъ нападките на другите партии.

Политически събрания! Та вие правите политически събрания, а ги запрѣщавате за цѣлата опозиция! Както шете, но това е смѣшно, това е и позорно, това е и прѣстъпно! И ако тази прѣстъпност виша и ако вашиятъ позоръ не се чувствува още въ нашата страна и вие не виждате отпора, то се дѣлжи пакъ на това, че нашиятъ народъ, загриженъ за своята прѣхрана, нѣма достатъчно свобода, за да може да се занимава съ тия окови политически, които вие сега, единврѣмепнитъ народовластици, искате да му наложите.

Но, г. г. народни прѣдставители, недѣлите мисли, че едно оржие като цензураната, като военното положение и

като забраната на политическите събрания може да бѫде винаги въ полза на онзи, който го употребява. Вие всички и ние всички сме свидѣтели, че на щиковетъ не се сѣди, че съ щиковетъ могатъ и магаретата да управяватъ, но съ щикове власть не може да има, безъ законенъ престъпъ власть не може да трае. Съ насилие, съ забрана, съ цензура далечъ се не отива. Врѣме е, г. г. народни прѣдставители, да туришъ край на този тройственъ съюзъ, на тия ръждасали оржия, както ги нарича г. министъръ-прѣдседателъ, взети отъ миналите режими.

И когато вие туй направите, вие ще имате още пѣцо да направите — вие ще има да се справите съ голѣмия, съ страшния въпросъ за прѣхраната на българския народъ. Азъ съ голѣмо съжаление виждамъ, че миналия пѣтъ ... (Веселостъ у земедѣлците) Какво се смѣете?

Д-р П. Джидровъ (с): Широко имъ е около шията.

Я. Сакжзовъ (с): Какво се смѣете — азъ се чудя! Азъ съмъ гладенъ. Защо се смѣете? Нима вие мислите, че въ селата ...

Прѣдседателътъ: Г. Сакжзовъ!

Я. Сакжзовъ (с): Ще трѣбва да свършатъ.

Прѣдседателътъ: Отдавна трѣбваше да свършите.

Я. Сакжзовъ (с): Нима вие мислите, че въ селата, отъ които вие изхождате, нѣма въпросъ за прѣхраната?

Отъ земедѣлците: Не, нѣма.

Я. Сакжзовъ (с): Не? Кой вика тамъ „не“? (Смѣхъ у земедѣлците) Вие злоупотрѣбявате. И въ полетата, и въ балканския села има въпросъ за прѣхраната. Но въ селата все пакъ тѣй или инакъ могатъ да изкарватъ сѫществуването си. Но вижте, хвърлете погледъ въ градоветъ, тамъ какво става, тамъ какъ живѣтъ, какъ е възможно да се прѣхранва днесъ едно 3-членно или 5-членно сѣмейство.

Отъ земедѣлците: Съ трудъ.

Я. Сакжзовъ (с): Какво ми възразявате вие тамъ? Питамъ ви какъ може да живѣе едно 5-членно сѣмейство?

Прѣдседателътъ: Моля Ви, г. Сакжзовъ, не злоупотрѣбявайте повече съ врѣмето.

Я. Сакжзовъ (с): Е добре, азъ злоупотрѣбявамъ и ще свърша!

Г. г. народни прѣдставители! Вие сте длѣжни да уредите прѣхраната въ градоветъ, ...

К. Томовъ (з): Дайте спокойствие на правителството, не създавайте смутъ между народа.

Я. Сакжзовъ (с): ... вие сте длѣжни да уредите прѣхраната на балканското население и прѣхраната на полския селяни, които иматъ твърдъ малко жито и твърдъ малко зърнени храни.

И. Гетовъ (з): Вие не познавате селото.

Я. Сакжзовъ (с): И когато направите това, вие ще имате въ страната умиротворение и вие ще трѣбва да отидете къмъ външното положение. По външното положение вие говорите, че искате да има неутралитетъ. Този неутралитетъ не може да бѫде като Радославовия неутралитетъ, неутралитетъ на думи, а въ сѫщностъ подномагане на съглашенския и на руския империализъмъ. Вие това не можете да правите.

Днесъ положението въ страната е такова, че народътъ не може да се задоволи съ това, което вие му давате. Народътъ не може да се задоволи дори съ полумѣрки. Вие ще трѣбва коренно да поставите въпроса за прѣхраната, за живота на българското население. И когато туришъ този въпросъ, ние туришъ въпроса за социализацията на всички срѣдства на производството, като започнемъ отъ зърнените храни, ...

Отъ земедѣлците: Ех-е-е!

Я. Сакжзовъ (с): . . . и свършимъ съ фабрикатите, които идат отвън. Нека, г. г. народни прѣставители, да мине тази моя дума прѣдъ васъ и да възбуди смѣхъ у васъ: че се смѣе този, който ще има да живѣе и да вижда какви събития ще се развиватъ. И когато той народъ ще иска да уреди прѣхраната си и вижда, че вие не сте въ състояние да я наредите, той има вече изходъ прѣдъ себе си и този изходъ, за голѣмо съжаление, е революцията, кървавата разправа за една прѣхрана. (Смѣхъ у земедѣлците)

Министър д-ръ Р. Даскаловъ: Много тѣсно сте се сѣтили, г. Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ (с): Нека това да ви бѫде смѣхътъ и вѣрвамъ, че това ще бѫде единъ отъ вашиятъ послѣдни смѣхове, защото зреѣ мисълта, че ни една отъ днешните буржоазии градекобуржоазии и селскобуржоазии партии не може да разрѣши въпроса за прѣхраната на населението.

И. Гетовъ (з): Отъ името на коя група говорите — на Бакаловъ или на Пастуховъ?

Я. Сакжзовъ (с): Азъ говоря отъ името на тая група, която вие знете.

Нашата група сѫщо сѫмъта, че ако вие не сте въ състояние да разрѣшите по единъ миролюбивъ начинъ въпросътъ за прѣхраната и за мира, то народътъ, както тукъ, така и навсѣкѫдъ въ свѣта, има да прибѣгне къмъ онова срѣдство, къмъ което и единъ англичанинъ отъ буржоазията партити. Гладстонъ — на когото и името у насъ се почита — бѣ казаъ: „Правото за революция на народътъ никой не може да го отнеме“. И правото на революция на българския народъ, ако вие не сте въ състояние да му задоволите живота, че си остане постоянно и то ще се изрази въ дѣла, които и ние, и вие може-би не ще желаемъ. И затуй, г. г. народни прѣставители, минете къмъ пътя на коренниятъ реформи, ако искате да дадемъ миръ на тая страна, а миръ на тая страна ще се даде, ако вие дѣйствително разрѣшите въпроса за прѣхраната и за мира въ България. Той е въ това, което ви казахъ: коренно прѣобразование на стопанските отношения, а не такива дребни реформи, каквито правите — вие вземате идеята, отнемате ѝ съдѣржанието, правите я една форма: . . .

Прѣседателътъ: Г. Сакжзовъ!

Я. Сакжзовъ (с): Свѣршивамъ. — . . . турете ѝ съдѣржание — и тогава нѣма да има въпросъ за революция въ България, а ще има въпросъ за едно постепенно минаване къмъ единъ новъ животъ, какъвто животъ ви готови социализъмъ или комунизъмъ.

Прѣседателътъ: Има думата г. Константинъ Томовъ.

К. Томовъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣставители! Отъ една година насамъ тежка е задачата на народния прѣставител отъ земедѣлската парламентарна група, когато излѣзе на тази трибуна. Тежка е, защото за пръвъ пътъ въ нашата политическа история въ българския Парламентъ се рѣжо различна двѣ противоположности: отъ една страна прѣставители на трудящия се свѣтъ въ България, а отъ друга страна блокирали се прѣставители на българските капиталисти и тѣхните защитници адвокати. (Рѣкоплѣскане отъ земедѣлците)

К. Сидеровъ (р): Щоню Ралчевъ и Бешко Дуневъ не сѫтъ адвокати.

Прѣседателътъ: Г. Сидеровъ! Не Ви позволявамъ да прѣкъмваете.

Правя Ви напомняване.

К. Томовъ (з): Още по-тежка е тази задача на всѣки народенъ прѣставител, изходящъ отъ земедѣлската група, днес въ врѣмената, които ви живѣемъ, и при онѣзи реформи, които искаме да прокараме въ този Парламентъ.

Т. Ценовъ (к): Чрѣзъ цензурана — реформи!

К. Томовъ (з): Вие виждате, г. Ценовъ, че отъ извѣстно врѣме у насъ вапнитъ ортакълъкъ съ буржоазията партити въ Парламента ви дава всичката възможност за вида да не сѫществува никаква цензура и никакво военно положение.

Т. Ценовъ (к): Никакъвъ ортакълъкъ.

К. Томовъ (з): Вапнитъ ортакълъкъ се очерта още въ миналата Камара, той се доизгради въ началото на настоящата и днес бѣстяще вие, вапнитъ съюзъ, се борите противъ едно правителство, което изразява народните интереси (Рѣкоплѣскане отъ земедѣлците), едно правителство, което въ пай-телкитъ финансово и икономически моменти на България иска съ всички сили да чергае нова обновителна политика.

Т. Ценовъ (к): Като кражбите на Арсенала.

К. Томовъ (з): И за настъп. т-да, е обяснена стрѣльта отъ дѣсно и отъ лѣво спрѣмо настъп. За г. г. прѣставители на капиталистите не може съмѣнитъ да има, че тѣ ще употребятъ всички свои послѣдни усилия, за да спасятъ онова, което въ продължение на 40 години съ помощта на своето управление сѫ трупали. Тѣзи бѣлобрadi стари съ набръчкани чела ще упражнятъ послѣдната енергия на своята мисълъ да се противопоставятъ на онѣзи закони, съ помощта на които ние отнемаме отъ тѣхната рѣка онова, което тѣ сѫ спечелили съ насилие. (Рѣкоплѣскане отъ земедѣлците)

Т. Теодоровъ (н): Съ които закони грабите.

К. Томовъ (з): За тѣхъ тѣзи закони създаватъ или прѣдизвикватъ борба на животъ или смъртъ. А за господата отъ лѣво отъ настъп. така сѫщо е обяснена тази отчаена борба, които ги кара дотамъ да падатъ, че да се отричатъ отъ своите принципи и да поематъ рѣката на буржоазията.

Отъ комунистите: Вие вѣрвате ли въ туй? (Вѣржения)

К. Томовъ (з): Тѣ изпуснаха всички онѣзи принципи изъ своите рѣки, въ името на които тѣ зовѣха трудящия се български народъ; тѣ виждатъ, че днешното правителство съ своята жилеста рѣка не се събъни, не се страхува да опре хирургически ножъ по всички икономически въпроси у насъ, тѣ виждатъ, че за тѣхъ не останаха реформи съ социално значение, съ които да замъгляватъ съзнатието на широките народни маси.

К. Сидеровъ (р): Срѣщу Кунино мостъ да направишъ напр. — тя е голѣма реформа!

К. Томовъ (з): И за тѣхъ не може нищо друго да се желае, освѣнъ единъ смуть, освѣнъ една борба противъ днешното правителство, да може то да бѫде провалено и замѣнено даже отъ едно буржоазно правителство (Рѣкоплѣскане отъ земедѣлците), което ще имъ даде напъвъ въздухъ и възможностъ да живѣятъ.

В. Коларовъ (к): Тѣ сѫ чума, а вие сте холера, и между чумата и холерата ние ви избираме.

К. Томовъ (з): Вѣрою е. г. Коларовъ, че ние сме чума за васъ, защото всичките основи, на които вие стоите, ние разклатихме съ нашите реформи и ние виждаме онова самоизлядане, което имате ви днес въ вапнитъ срѣди. (Рѣкоплѣскане отъ земедѣлците) Ние виждаме, какъ г. г. широките днес се цѣпятъ, какъ вие, тѣсните, токе се цѣпятъ и роявате, както въ миналото когато за вида не имаше перспективи вече, съ които да живѣете.

В. Коларовъ (к): Съ това се утѣшавайте.

К. Томовъ (з): Но най-голѣмиятъ повикъ противъ земедѣлското правителство е това, че то дѣржи военно положение, упражнява цензура, ограничава свободата на словото и на събранията, че било насилиническо, убийствено правителство. И този повикъ се издига не само тукъ въ Парламента, но той се говори на всички политически събрания днес, които ви всѣки денъ устрой-

вате, събралия, които ви опровергават и доказват, че свободата на събранията и словото не е ограничена.

В. Коларовъ (к): Да се твърди това тукъ е цинизъмъ.

Прѣдседательствъ: Моля Ви се, г. Коларовъ.

В. Коларовъ (к): Г. Томовъ! Вече трета вечеръ става плеада отъ стражари отива и блокира клуба въ Лозенецъ. Това става предъ очите ви, това става всѣка вечеръ.

Прѣдседательствъ: Моля г. т. квесторитъ Дамяновъ и Драгановъ да обуздаятъ г. Коларова.

К. Томовъ (з): Г. Коларовъ! Азъ Ви слушахъ. Моля Ви се, дайте възможностъ да се изкажа.

И. Гетовъ (з): Кажи му въ Русия нѣма ли цензура.

К. Томовъ (з): За да се обосноватъ нашите обвинители привеждатъ аргументи, че земедѣлските съюзи са били въ редоветъ на най-отявлените борци въ минулото противъ цензурата, военното положение и ограничението на събранията. Вѣрно е, че земедѣлските съюзи са били за свободата на словото и на събранията, е билъ противъ цензурата, той и днесъ е противъ тѣхъ.

Отъ лѣвицата: А-а-а!

К. Томовъ (з): Но ние трѣбва да различимъ съотношението на силите въ дадени врѣмена.

Е. Марковски (к): (Въразява нѣщо)

К. Томовъ (з): Тѣкмо така, г. Еню Марковски. — Ако въ минулото земедѣлските съюзи са борили за свободата на словото и на събранията, за прѣмахването на всѣкакво ограничение на печата и пр., то е защото широките народни маси, които сѫ $\frac{1}{3}$ отъ българския народъ, бѣха потиснати отъ един буржоазниятъ правителствъ, които бѣха окупирани икономически това съсловие и трупаха богатства за негова сѣмѣтка. Това земедѣлско съсловие нѣмаше възможностъ съ своите сили да прѣмахне тази опека отъ буржоазнитъ правителствъ и съ собствена сила да чертая своята сѫдба. То събираще, то организираше своите сили и затова му бѣше необходима свободата на словото, на печата и на събранията. Но вие не сте така наивни, за да помислите, че въ онова врѣме буржоазията би дала пълна свобода, когато ние бихме поискали това. И затова на земедѣлските съюзи се налагаше отчайна борба за свободата на събранията и противъ цензурата. Това вие знаете — поне прѣдставителите на комуниститъ тукъ — че работничеството въ Русия е употребило въ своето минало единствено борбата да му се разрѣшава събрания, да му се разрѣшава печатъ да бѣде свободенъ и да не бѣде подложенъ на цензура, защото и то събираще тогава своите разпръснати сили, както работящиятъ свѣтъ въ България въ минулото.

„Но днесъ — казвате вие — защо искате цензура и военно положение, защо ограничавате събранията и свободата на словото?“ Въ 1918 г. земедѣлските съюзи за да се отрвре или да спаси българския народъ отъ продължително изтрѣбление на фронта — вие знаете — видяха въоружено възстане противъ политиката на правителството тогава. Това бѣше една революция на българския въоруженъ народъ, да смѣкне всички онѣзи насилици и да даде господство на своето управление, на своята воля. Той сполучи въ това. И единствениятъ насилиникъ, който дирижираше политическия животъ въ България — Фердинандъ — бѣше прогоненъ задъ граница, и неговите ордия — политическиятъ партии — капитулираха и дадоха лѣтъ на онѣзи прѣдставители, които изразяваха болшинството на народа. (Рѣкоплѣскане отъ земедѣлци) Настанаха спокойни врѣмена, при които този народъ трѣбаше самъ да цѣпи ранитѣ, които вие нанесохте, и да създаде реформитъ, които по-важно врѣме искаше. На тази организация, за да изпълни възложената й отъ историята роля, е необходимо сѫщо така свобода на словото и на събранията. Ние вие го заявихме въ минулото, заявяваме ви го и днесъ, че ако въ минулото е имало диктатура на меньшинствата, които сѫ узурпирали правата на большинството, днесъ ние имаме тѣкмо обратното. Въ България господствува бол-

шинството отъ нейното население, отъ нейните съсловия, които творятъ нейния животъ. А земедѣлското население, което е $\frac{1}{3}$, иска пълна свобода, за да може да прокара всички онѣзи реформи, които се налагатъ отъ новото врѣме. Но знайте едно: че днесъ положението още не е укрѣпило и ние живѣемъ въ едно прѣходно врѣме и на това съсловие, на земедѣлския съюзъ и на неговото правителство ще бѫдатъ необходими мѣрки противъ всички народни съмутители и противъ онѣзи, които се противопоставятъ на реформитъ, които ние тукъ творимъ и които сѫ необходими. (Рѣкоплѣскане отъ земедѣлци)

К. Сидеровъ (р): За Ветовски писахме онзи денъ, заличи го цензурата.

В. Коларовъ (к): (Къмъ К. Томовъ) Съ Вашата рѣчъ плюете на всичкото си минало!

Прѣдседательствъ: (Звѣни) Моля, моля.

К. Томовъ (з): Днесъ, когато ние говоримъ за свобода на печата и на словото, ние даваме възможностъ на болшинството въ тая страна именно да има свобода, но ние нѣма да позволимъ на всички народни врагове, проводници на чужди и външни интереси, да създаватъ съмутове въ нашата страна и да прѣчатъ на днешното правителство. (Рѣкоплѣскане отъ земедѣлци)

В. Коларовъ (к): Тъй говорѣше Радославовъ, тъй говорѣше Стамболовъ, тъй говорѣха всички ваши прѣдшественици.

Прѣдседательствъ: (Звѣни)

И. Гетовъ (з): (Къмъ В. Коларовъ) Орѣдие на болшинството рубли сте.

К. Томовъ (з): Какво е говорилъ Радославовъ и Стамболовъ, мене не ме интересува. Радославовъ и Стамболовъ бѣха прѣдставители на една група, която бѣше облада българския народъ, а днешното правителство прѣдставлява 4-тъ пети на българския народъ, болшинството на българския народъ. (Рѣкоплѣскане отъ земедѣлци)

Нѣкой отъ комуниститъ: Не е вѣрно.

Т. Теодоровъ (н): Безъ касиранията бѣхте меньшество. Вие нѣмакхте болшинство. (Тропане отъ земедѣлци) Какви сѫ тия $\frac{1}{3}$? Вие мислите, че сте народътъ!

Прѣдседательствъ: (Звѣни) Г. Теодоровъ!

Ю. Юрдановъ (к): (Къмъ К. Томовъ) Теодоръ Теодоровъ ви даде болшинство. Той говори сега!

И. Гетовъ (з): Той реве за неговия чифликъ, а ти за камво ревеши?

С. Дупариновъ (з): Чакайте помощь отъ Теодоръ Теодорова, той да ви спасява!

Прѣдседательствъ: (Звѣни) Моля ви се.

К. Томовъ (з): Г. Теодоръ Теодоровъ прѣди двѣ минути лансира отъ своето място мисъльта, че при него-вото управление той не само е запрѣтилъ за 20 дена „Работнически вѣстникъ“, но той е можелъ и ималъ право да го спре завинаги. Е добъръ, ако вие, изхождайки отъ своите интереси, имате това право, дайте право на прѣдставителите на българския народъ да иматъ и тѣ това право (Рѣкоплѣскане отъ земедѣлци), не само да цензуриратъ това, съ което вие всѣзвате смути, но и да спратъ вапитѣ вѣстници.

В. Коларовъ (к): Вие сте лица прилика съ Теодорова. Това сте вие.

Т. Теодоровъ (н): Спрѣхме „Работнически вѣстникъ“, защото не се подчиняваше на цензурата, а не защото бѣше писалъ това и онова противъ „Народенъ магазинъ“.

Прѣдседательствъ: (Звѣни)

К. Томовъ (з): Г. Теодоровъ! Ако вашата политика ще състои отъ закачки къмъ „Народенъ магазинъ“, това показва, че вашата държавническа политика отдавна е фалириала и за въсъщ не остава нищо друго освенъ съиниции и подности да се борите противъ вашите противници. (Ръкопляскане отъ земедѣлците) „Народенъ магазинъ“ е една обществена организация, надъкоято по нашите закони има държавенъ контролъ, която има своите хора, които ще се грижатъ за нейната управа.

Министъръ Н. Атанасовъ: На всички кооперации ще вземемъ натрупаните печалби: и на кооперацията на г. Теодоръ Теодорова, и на кооперацията на демократите, и на всички кооперации. „Народенъ магазинъ“ е готовъ да даде свояте печалби. (Ръкопляскане отъ земедѣлците)

Т. Теодоровъ (н): Нѣмаме печалби. Азъ не уча хората да крадатъ, азъ не съмъ като васъ. Вие сте една организирана бандя. Нѣма да печелимъ, за да дадемъ печалбите да ги изядете вие!

Министъръ Н. Атанасовъ: Тамъ Ви боли, че печалбите ѝ Ваши — на Теодорова, на Бурова, взети отъ народа.

Т. Теодоровъ (н): Ще ви приѣдне, че прѣговарящите.

Прѣседателътъ: (Звъни)

Т. Теодоровъ (н): Народни магазини нѣмамъ азъ, кооперации нѣмамъ, синдикати не правя, привилегии за продажба не искамъ.

Министъръ Н. Атанасовъ: Кооперацията „Миръ“ е на Теодорова, Бурова и Гешова. Тази кооперация ще я туримъ въ ръците на народа, капитализътъ ще ги вземемъ и дадемъ на народа, заедно съ капитализътъ на „Народенъ магазинъ“, на „Солидарностъ“, „Напрѣдъ“, „Обединение“ и „Освобождение“ — всички ще вземемъ.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Казваме ви, че старата политическа система се руши и ще биде замѣнена отъ нова. Стопанская система сѫщо тъй се руши, събаря се. Буржоазията се събаря, върху нея ще издигнемъ новата стопанская система на труда, на кооператизма, на равномѣрното разпрѣдѣление на богатствата, на приходите и на печалбите. Тая нова система днесъ се бори срѣщу старата система. Тая нова система е именно, която пай-много ви беззюки.

Т. Теодоровъ (н): Взехте ни къщите, сега ще ни вземете кооперациите! Да живѣятъ такива народовластители! (Ръкопляскане отъ нѣкои земедѣлци. Прѣекание между Т. Теодоровъ и земедѣлците) Обирарайте! Вие сте въ вашата роля и въ вашия институтъ. Ние това искаме да ви покажемъ, че вие сте грабители, . . .

Прѣседателътъ: Успокойте се, г. Теодоровъ.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Ние искаме правилно разпрѣдѣление на богатствата.

Т. Теодоровъ (н): . . . нарушили на конституцията и съ юркъ и сила заплашвате; не съ моралната сила се хвалите, не съ силата на конституцията, не съ силата на народовластието, а съ грубата физическа сила на тиранията, на потисничеството на една класа.

В. Коларовъ (к): (Къмъ земедѣлците) Кооперациите сѫ на бѣдниятъ народъ, тѣхъ ще ограбите, но вие нѣма да ограбите капитализъ на банките и на акционерните дружества, които сѫ на капиталистите, запшто и вие сте измѣжду тѣхъ.

Министъръ Н. Атанасовъ: И тѣхъ ще вземемъ.

Т. Теодоровъ (н): (Къмъ земедѣлците) Вие сте чиари на комунистите. Защо ги критикувате, когато изпълнявате тѣхната програма. (Възражения отъ земедѣлците)

Прѣседателътъ: (Звъни) Моля.

С. Дупариновъ (з): Нека се отбѣгъжи, че Теодоръ Теодоровъ защищава комунистите. Развѣдуйвайте съ Т. Теодорова, Коларовъ! Поздравяваме ви съ този съюзъ съ Т. Теодорова. Отличенъ съюзъ!

Прѣседателътъ: (Звъни) Моля ви се, г-да.

В. Коларовъ (к): Въ този моментъ се карате, но когато народътъ се обедини срѣщу васъ, ще се обедините и вие съ Т. Теодорова. Този моментъ ще дойде.

Отъ земедѣлците: А-а-а!

К. Томовъ (з): Г. г. народни прѣставители! За всички е ясно това острѣвление, което се вижда отъ дѣло и лѣво у насъ, ясно е отъ декларацията, която направи г. Теодоръ, и отъ оната на г. Коларова, които въ този моментъ си подадоха рѣка. (Ръкопляскане отъ земедѣлците)

Отъ комунистите: Ей-ай!

Г. Василевъ (д): Това показва колко далечъ сте отишли.

В. Драгановъ (з): Тѣ винаги сѫ си давали рѣка — не само сега.

Д-ръ П. Джидровъ (с): Г. Томовъ! Кажете да спрѣтъ часовника, за да не се наруши правилникътъ.

С. Костурковъ (р): 20 минути вече минаха откатко говори.

К. Томовъ (з): Въпростътъ за цензураната и военното положение не е, който толкова шокира нашиятъ противници, но това е новата система на управа, която лише прокарваме.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Новата стопанская система, която се гради.

К. Томовъ (з): Както въ чифликъ или кѫщата на г. Теодоръ Теодорова днесъ се настаниватъ бѣжанци и безимотни селяни, тѣй и въ чифликъ на Георги Поповъ се настаниватъ безимотници, взематъ се тѣхните богатства. (Ръкопляскане отъ земедѣлците)

В. Коларовъ (к): Прѣдприели сте една хайка прѣти работниците въ мината „Перникъ“, които сѫ селяни. Въ затворени вагони ги прашате въ Дъвлентъ да копаите. Това правите вие!

Прѣседателътъ: (Силно звъни) Моля квестора г. Дамяновъ да обуздае г. Коларова.

К. Томовъ (з): Ако е оправдателно поведението, което държатъ прѣставителите на буржоазията тукъ, защищавайки свояте интереси, не е оправдателно поведението на тѣзи, които прѣставляватъ ужъ работничеството въ България. Но тѣ виждатъ, че и тѣхните интереси сѫ заsegнати. Ако днесъ се е посегнало върху чифликъ на г. Попова, утре ще се посегне върху водениците на тѣхните другари, че се посегне и на тѣхните капитали.

Т. Теодоровъ (н): Г. прѣседателю! Колко минути говори този господинъ? Мене ме смѣжвате съ сила; какъ не Ви е срамъ!

Прѣседателътъ: (Звъни)

Т. Теодоровъ (н): Мигате като говори той; половинъ часъ говори вече. Не му завиждамъ, нека говори, но азъ релевирамъ факта.

Прѣседателътъ: (Звъни) Моля Ви се.

Т. Теодоровъ (н): Кажете колко минути говори; не само на мене да го казвате.

К. Томовъ (з): Азъ съвръшавамъ, г. г. народни прѣставители. — Ако днесъ въ този Парламентъ има прѣставители отъ бившите управляющи партии на миналото да правятъ обструкция на дѣйността на земедѣлската парламентарна група, въ едно близко бѫдеще вие ще бѫдете заличени и нѣма да идвate тукъ да туряте прѣти

въ колесницата на правителството. (Ръкоплъкане от земедѣлците)

Т. Теодоровъ (и): „На бодлива крава Господъ рога не дава!“

К. Томовъ (з): Накрая прѣлагамъ слѣдния дневенъ редъ: (Чете)

„Народното събрание, слѣдъ като изслуша запитването на народния прѣставител Кръстю Пастуховъ, отъ името на социалдемократическата партия — обединена — по цензура и военното положение, отговора на министъръ прѣседателя и станалитъ разисквания, одобрявя политиката на правителството и минала на дневенъ редъ“. (Ръкоплъкане от земедѣлците)

Отъ социалдемократитъ: А-а-а!

Г. Василевъ (д): Съ акламации!

Прѣседателътъ: Обявявамъ за прѣкратени дебатите по интерпелацията.

К. Пастуховъ (с): (Отива къмъ трибуната)

Прѣседателътъ: Г. Пастуховъ! Нѣмате думата, моля Ви се.

Отъ социалдемократитъ: А-а-а!

Г. Василевъ (д): Той е интерпелаторъ, какъ да нѣма думата! Той има постъденъ думата.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Не може.

Министъръ М. Турлаковъ: Правилникът е категориченъ.

К. Пастуховъ (с): Това е интерпелация.

Министъръ С. Омарчевски: Вие самъ заявихте, че правите интерпелация отъ името на вашата група. Отъ групата ви говори г. Сакжзовъ.

Прѣседателътъ: Моля Ви се. Обявявамъ дебатите по интерпелацията за приключени и пристѣпъмъ къмъ гласуване.

К. Пастуховъ (с): Дайте ми думата, съгласно правилника, за да се обясня.

Прѣседателътъ: По интерпелацията има постъпило само единъ дневенъ редъ.

К. Пастуховъ (с): Имамъ дневенъ редъ.

Прѣседателътъ: Дайте го.

К. Пастуховъ (с): Съгласно чл. 54 отъ правилника, имамъ право да кажа, доволенъ ли съмъ или не съмъ доволенъ отъ отговора по интерпелацията, и ще си прочета дневния редъ.

Прѣседателътъ: Прочетете го. Правилникът не Ви дава право да вземате думата втори пътъ, а само ще прочетете дневния редъ.

К. Пастуховъ (с): (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣставители!

Министъръ М. Турлаковъ: Не може това; нѣма да си играемъ.

Министъръ С. Омарчевски: Да се зачита правилникътъ!

К. Пастуховъ (с): Че кой сте Вие, който съмъете да ми отнемате думата! (Нѣкои депутати земедѣлци отиватъ къмъ трибуната)

Прѣседателътъ: Моля г. г. квесторите... (Квесторите отиватъ при трибуната)

К. Пастуховъ (с): Азъ имамъ право да говоря.

Прѣседателътъ: Нѣмате право, г. Пастуховъ. Тукъ има бюро. Моля г. г. квесторите да пристѣпятъ къмъ дѣйствие.

К. Пастуховъ (с): Не могатъ да пристѣпятъ къмъ дѣйствие, защото азъ имамъ право да говоря.

Прѣседателътъ: Азъ Ви отнемамъ думата.

К. Пастуховъ (с): Какъ ми отнемате думата? Азъ протестирамъ противъ това посъгалелство върху правата на народния прѣставителъ!

А. Ляпчевъ (д): (Къмъ прѣседателя) Това е прѣстъпление спрѣмо свещеността на трибуната.

К. Пастуховъ (с): Разбирате ли, азъ имамъ право да прочета дневния редъ. Плюя на вашия парламентаризъмъ и на вашето управление — вие не сте достойни за него!

Нѣкой отъ земедѣлците: Заплатите себе си по-рано, па тогава.

К. Томовъ (з): Ти си единъ мрътвъдъ въ парламентария и политическия животъ на България.

К. Пастуховъ (с): Азъ имамъ право да си прочета дневния редъ. Ще ми опрѣдѣляте и мѣстото, откъдето ще прочета дневния редъ! И това било прѣседателъ на парламентаренъ редъ! (Слиза отъ трибуната)

Прѣседателътъ: Моля Ви се, моля Ви се! Ще Ви накажа наказателно, защото осърбявате бюрото на Камарата. Дайте си дневния редъ.

С. Костурковъ (р): Защо не му давате думата? При питанието има думата запитвачътъ, а при запитванията — още повече.

Прѣседателътъ: Г. Костурковъ! Нѣмате думата Вие.

С. Костурковъ (р): Не знаете правилника?

Прѣседателътъ: Каждъ пише това въ правилника?

Н. Пѣдаревъ (д): Имаме единъ прѣседателъ, който не знае да чете правилника.

Прѣседателътъ: Моля Ви се, г. Пастуховъ, ако обичате прочетете дневния редъ, или ако не, дайте азъ да го прочета.

К. Пастуховъ (с): Дайте ми думата.

Прѣседателътъ: Правилникът не Ви дава думата.

Министъръ М. Турлаковъ: Г. прѣседателю! Гласуйте дневния редъ.

К. Пастуховъ (с): Азъ нѣма да чета, освѣнъ ако се успокоя и ако имамъ думата отъ прѣседателя. Това е то. Имамъ ли думата?

Прѣседателътъ: Нѣмате думата, г. Пастуховъ.

К. Пастуховъ (с): Нѣмамъ ли думата да прочета дневния редъ?

Прѣседателътъ: Не.

Д-ръ П. Джидровъ (с): Прочетете чл. 55 али не втора отъ правилника.

К. Сидеровъ (р): (Къмъ прѣседателя) Прочетете този членъ.

Прѣседателътъ: Г. Сидеровъ! Азъ чета члена както Вие. Бюрото позволява на г. Пастухова да прочете дневния редъ.

Я. Санжзовъ (с): Дайте му думата да каже доволенъ ли е отъ отговора.

С. Костурковъ (р): Нека това се отбележи въ протокола, че не се дава последна дума на запитвача.

Прѣдседателътъ: Да, да, ще се отбѣлѣжи въ протокола, г. Костурковъ!

И. Гетовъ (з): Той не е запитвачъ (Глъчка)

Прѣдседателътъ: Моля ви се, г-да.

К. Пастуховъ (с): Азъ съмъ запитвачъ, и по пай обикновения редъ тръбва да бѫда запитанъ доволенъ ли съмъ или не отъ отговора на министъръ-прѣдседателя и какъвъ дневенъ редъ прѣлагамъ.

Министъръ Н. Атанасовъ: Г. прѣдседателю! Или да чете, или гласувайте!

Н. Георгиевъ (з): (Къмъ К. Пастуховъ) Дневния редъ тръбва да прочете го. Ако бѫше питане, нѣма да има да се чете дневенъ редъ; понеже е интерпелация, има дневенъ редъ. Това е правилникътъ. Четете го ето пъти.

Прѣдседателътъ: Г. Пастуховъ! За последенъ пътъ Ви поканвамъ, ако желаете, да прочетете дневния редъ.

К. Пастуховъ (с): Не ми позволявате да се изкажа. Обяснимо е защо. Нѣма да влизамъ въ обсѫждане на въпроса. Едно тръбва да се знае: че отъ тукъ (Сочи дѣсната) всички сѫ имали болшинство и всички сѫ гласували.

Министъръ Н. Атанасовъ: Това не е дневенъ редъ,

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: (Къмъ прѣдседателя) Гласувайте дневния редъ и свършена работа!

Министъръ С. Омарчевски: Ще си отидемъ — гласувайте!

И. Гетовъ (з): Гласувайте, г. прѣдседателю.

К. Пастуховъ (с): Ето ми дневния редъ. (Чете) „1. Камарата не одобрява правителствените мѣрки противъ свободата на събранията и печата, ...“

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: И окрѣжното на Пастухова.

Г. Чернооковъ (с): Защо прѣкъсвате, когато се чете дневния редъ? Хулиганщина върши!

К. Пастуховъ (с): „... а сѫщо и за засилване военното положение. (Глъчка) — Азъ не се стрѣскамъ отъ министерския дѣрдоренія!“

Прѣдседателътъ: (Звъни) Г. Пастуховъ! Моля Ви се.

К. Пастуховъ (с): (Продължава да чете) „2. Изказва се за пълната свобода на събранията и печата, ...“

Нѣкой отъ земедѣлците: Съгласно окрѣжното на Пастухова.

К. Пастуховъ (с): „... като се прѣмахне цензураната и военното положение, които днесъ, слѣдъ ратификацията на договора за миръ, не могатъ да намѣрятъ никакви оправдания.“

„3. Камарата повелява на правителството да бди строго за една политика на неутралитетъ и миръ спрѣмъ всички дѣржави, единствена гаранция за интересите на нацията и народните маси.“

„4. Най-сетнѣ, като констатира безгрижното на днешното правителство за прѣхраната на бѣдното население, Камарата му вмѣнява въ дѣлъ да вземе бѣзи и ефикасни мѣрки за намаляване на скъпостията и улеснене на продоволствието и прѣхраната на градското и бѣдно селско население.“

Този е дневниятъ редъ, който азъ прѣлагамъ да гласува Камарата.

Прѣдседателътъ: Дайте го.

К. Пастуховъ (с): Ще Ви го дамъ. Ще го гласувате и той ще си остане тукъ, ...

Прѣдседателъ: **А. БОТЕВЪ.**

Отъ земедѣлците: А-а-а!

К. Пастуховъ (с): ... защото и да нѣмате болшинство, вие ще го фалшифицирате.

Прѣдседателътъ: (Силно звѣни) Г. г. народни прѣставители! ...

Г. Василевъ (д): Гласувайте, и послѣ прилагайте правилника.

Н. Георгиевъ (з): Ще приложимъ правилника.

Министъръ С. Омарчевски: Да бѫде наказанъ!

Министъръ Н. Атанасовъ: Ще приложимъ правилника. Прѣдседателътъ не може да фалшифицира.

Прѣдседателътъ: Г. г. народни прѣставители! Народниятъ прѣставителъ г. Крѣстю Пастуховъ осърби бюрото на Народното събрание, като заяви, че бюрото щѣло да фалшифицира вота на Народното събрание.

К. Пастуховъ (с): Ще ми дадете думата за обяснение.

Прѣдседателътъ: По този случай азъ правя прѣдложение, съгласно чл. 74 отъ правилника, народниятъ прѣставителъ г. Крѣстю Пастуховъ да се изключи за три засѣданія, ако не си оттегли думитѣ. (Възражения отъ лѣвницата)

К. Пастуховъ (с): Дайте ми думата за обяснение.

Г. Василевъ (д): По Вашето прѣдложение тръбва да му дадете думата за обяснение.

Прѣдседателътъ: (Звѣни)

К. Пастуховъ (с): Искамъ думата.

И. Януловъ (с): (Къмъ прѣдседателя) Съгласно правилника, тръбва да му дадете думата по Вашето прѣдложение.

Министъръ М. Турлаковъ: Г. прѣдседателю! Гласувайте прѣдложението.

Г. Василевъ (д): Съгласно правилника, Вие сте длъжни да му дадете думата за обяснение.

Министъръ С. Омарчевски: Какво обяснение?

Министъръ М. Турлаковъ: Какво обяснение? Той го каза. Има ли глухи хора да не сѫ го чули?

Прѣдседателътъ: Които сѫ согласни да се изключи за три засѣданія народниятъ прѣставителъ г. Крѣстю Пастуховъ, защото осърби бюрото на Народното събрание...

К. Пастуховъ (с): Искамъ думата за лично обяснение, съгласно правилника.

Прѣдседателътъ: ... моля да си вдигнатъ рѣката. Болшинство, Събранието приема. (Рѣкоплѣсане отъ земедѣлците). Тропане по банкитѣ отъ лѣвницата и викове „позоръ“. Скараване между народните прѣставители Х. Пенчевъ, Г. Дамяновъ, С. Дупариновъ отъ една страна и К. Пастуховъ отъ друга)

К. Пастуховъ (с): Г. прѣдседателю! Съгласно чл. 75 отъ правилника, защитете ми думата. (Глъчка)

Прѣдседателътъ: Които приематъ дневния редъ, който се прѣложи отъ народния прѣставителъ г. Томовъ, моля, да си вдигнатъ рѣката. Болшинство, Събранието приема. (Рѣкоплѣсане отъ земедѣлците, Глъчка)

Слѣдующето засѣданіе ще бѫде въ вторникъ съ сѫщия дневенъ редъ.

Вдигамъ засѣданietо.

(Вдигнато въ 7 ч. 40 м. вечеръта)

Секретарь: **В. ВЕЛИЧКОВЪ.**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **В. Ив. Василиевъ.**